

**„MŚP i fundusze Unii Europejskiej”
PRZEWODNIK BENEFICJENTA
PO PROGRAMACH OPERACYJNYCH
W PERSPEKTYWIE FINANSOWEJ 2014-2020**

**NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI**
dla rozwoju Polski

**MINISTERSTWO
INFRASTRUKTURY
I ROZWOJU**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO**

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

www.funduszejakietoproste.pl

Autorzy:

Prof. Maciej Perkowski

Dr Aleksander Źołnierski

Jacek Kokot

Współpraca:

Agnieszka Clarey

**„MŚP i fundusze Unii Europejskiej”
PRZEWODNIK BENEFICJENTA
PO PROGRAMACH OPERACYJNYCH
W PERSPEKTYWIE FINANSOWEJ 2014-2020**

INSTRUKCJA DO PORADNIKA

Przekazujemy Państwu Poradnik MŚP i fundusze Unii Europejskiej, aby w przystępny sposób wzmocnić politykę informacyjną Unii Europejskiej, Rządu i innych podmiotów zajmujących się funduszami strukturalnymi na lata 2014-20. Chodzi nam o to, aby Państwo w jednym opracowaniu mogli łatwo odnaleźć informacje, przekierowania lub odesłania służące maksymalizacji działań zmierzających do efektywnego pozyskania, wydatkowania i rozliczenia dofinansowania Waszych projektów z funduszy unijnych.

W Poradniku zawarte są hiperłącza umożliwiające natychmiastowe przekierowania na właściwe strony internetowe. Zrezygnowaliśmy natomiast z tradycyjnych przypisów, aby uprościć Państwu posługiwanie się Poradnikiem. Biorąc pod uwagę, że informacje czerpaliśmy także z różnych opracowań – na końcu odnajdziecie Państwo użyteczny wykaz opracowań naukowych, eksperckich, informacyjnych i publicystycznych, w których zawarty jest wiele użytecznych informacji wykraczających poza ramy Poradnika. Tym samym wyraźnie podkreślamy prawa autorskie tych, których dorobek wykorzystaliśmy w Poradniku, dziękując im za to.

Życzymy pożytecznej lektury i sukcesów w obcowaniu z funduszami unijnymi, do czego – mamy nadzieję – przyczyni się także nasz Poradnik.

AUTORZY

Przewodnik powstał w ramach projektu „Fundusze europejskie - jakie to proste. Działania edukacyjne dla przedsiębiorców sektora MSP z zakresu Funduszy Europejskich na lata 2014-2020”. Projekt realizowany w ramach konkursu dotacji organizowanego przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, nr umowy: DIP/BDG-II/POPT/57/15 przez Związek Rzemiosła Polskiego - Lidera Projektu oraz Współpartnerów: Mazowiecką Izbę Rzemiosła i Przedsiębiorczości oraz Fundację Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE (ogólny opis perspektywy finansowej UE 2014-2020 w kontekście beneficjenta projektu)	6
2. Kim jest POTENCJALNY BENEFICJENT-PRZEDSIĘBIORCA programów operacyjnych perspektywy 2014-2020?	10
a. Dlaczego małe i średnie przedsiębiorstwa są tak ważne, że zasługują na odrębne traktowanie?	10
b. W jaki sposób rozpoznać czy przedsiębiorstwo mieści się w kategorii MŚP?	11
3. INSTYTUCJE ZAANGAŻOWANE w proces wdrażania programów operacyjnych 2014-2020	14
4. MOŻLIWY ZAKRES WSPARCIA dla mikro- oraz małych i średnich przedsiębiorstw	19
5. ZASADY PRZYGOTOWANIA WNIOSKU o dotację	26
a. W jaki sposób wypełnić wniosek i złożyć go w odpowiedniej instytucji?	28
b. Jak złożony wniosek będzie oceniany – ocena formalna i ocena merytoryczna (jak odwołać się od wyników oceny, jak i kiedy można uzupełnić złożony wniosek)?	30
c. Jakie są najczęstsze błędy i jak ich unikać, elementy zarządzania ryzykiem w projekcie, minimalizacja negatywnych skutków ewentualnej porażki, jak poprawić wniosek i ponownie złożyć go do procedury konkursowej?	34
d. Słowa kluczowe – jak opisać projekt, aby był on interesujący z punktu widzenia oceniającego?	36
6. PROMOCJA PROJEKTU	38
7. SPRAWOZDAWCZOŚĆ MERYTORYCZNA I FINANSOWA – jak uniknąć najczęstszych błędów i nie zwracać udzielonego wsparcia na podstawie doświadczeń perspektywy 2007-2013?	41
8. EWALUACJA PROJEKTU	49
9. SŁOWNIK POJĘĆ	54
10. ŹRÓDŁA INFORMACJI o funduszach wsparcia dla przedsiębiorców	65
11. ZAŁĄCZNIKI	68

1. WPROWADZENIE (ogólny opis perspektywy finansowej UE 2014-2020 w kontekście beneficjenta projektu)

O Unii Europejskiej napisano wiele, w różnych dziedzinach nauki i publicystyki. Pomimo to, wiele ważnych informacji o niej nie zostało należycie upowszechnionych. Zwłaszcza osobom podchodzącym do wszystkiego praktycznie warto wyjaśniać, skąd i dlaczego pojawiają się nierzadko znane im możliwości lub zobowiązania.

Zadaj pytanie o Wieloletnie Ramy Finansowe: programy@zbp.pl

Unia działa na zasadzie uzgadniania kompromisu 28 państw członkowskich, których dochody tworzą wspólny budżet. Jest on przez to bardzo skomplikowany i w związku z tym faktycznie planuje się go w formule Wieloletnich Ram Finansowych (wyznaczających granice budżetów rocznych, przez co nazywanych perspektywami finansowymi) na kilka lat (z zasady 7), a nie na rok (jak budżety państw). Dzięki temu wydatki są ponoszone w sposób przewidywalny. Obecny plan finansowy obowiązuje do 2020 r.

Podstawową trudność w planowaniu wkładów i wydatków budżetowych Unii stanowi zrozumienie i przyjęcie założenia, że państwa łożą nań tyle środków, na ile je stać, a korzystają zeń – na ile wymiennie potrzebują. To pozornie naiwne założenie pozwala zrealizować przedsięwzięcia, których nie podejmowałyby pojedyncze państwa członkowskie, a także zapewnia impulsy rozwojowe w obszarach zagrożonych lub dotkniętych stagnacją.

Zadaj pytanie o Strategię „Europa 2020”: programy@zbp.pl

Aby realnie przełożyć siły na zamiary, Unia konstruuje dokumenty strategiczne porządkujące realizację jej budżetu. To, na co Unia Europejska przeznaczona fundusze, jest ściśle powiązane z jej strategią rozwoju. Obecnie jest to Strategia „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu gospodarczego. Zgodnie z nią rozwój gospodarczy wszystkich krajów Unii wspiera pięć funduszy:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, finansujący zmniejszanie różnic w poziomie rozwoju poszczególnych regionów unijnych oraz wzmacnianie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej Unii jako całości (m.in. wsparcie projektów inwestycyjnych, w tym zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw),
- Europejski Fundusz Społeczny, finansujący walkę z bezrobociem w krajach członkowskich Unii (poprzez wsparcie zatrudnienia i kształcenia, zwłaszcza w stosunku do osób zagrożonych ubóstwem oraz ludzi młodych, wchodzących na rynek pracy),

- Fundusz Spójności, finansujący redukcję różnic gospodarczych i społecznych oraz promowanie zrównoważonego rozwoju głównie poprzez duże inwestycje w zakresie infrastruktury transportowej i ochrony środowiska w państwach członkowskich, których dochód narodowy brutto na mieszkańca wynosi mniej niż 90% unijnej średniej,
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, finansujący przekształcenia struktury rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich,
- Europejski Fundusz Morski i Rybacki, finansujący restrukturyzację rybołówstwa państw członkowskich.

Oprócz wymienionych funduszy Unia Europejska uruchomiła cztery instrumenty finansowe:

- JASPERS i JASMINE, finansujące wsparcie techniczne przygotowania dużych projektów infrastrukturalnych,
- JEREMIE, finansujący dostęp małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) do mikrofinansowania,
- JESSICA, finansujący rozwój obszarów miejskich.

W ramach wymienionych funduszy i instrumentów Unia Europejska przewiduje przekazanie do 2020 roku prawie połowy swego budżetu (blisko pół bln. euro) na wsparcie krajów członkowskich. Oczywiście nie jest to wsparcie bezwarunkowe. Poszczególne państwa, chcąc otrzymać pomoc unijną – muszą podpisać z Komisją Europejską kluczowy dokument określający strategię interwencji środków europejskich w każdym z nich, tj. **Umowę Partnerstwa**. Gwarantuje ona wsparcie dla trzech priorytetów Strategii „Europa 2020” – rozwoju inteligentnego (nacisk na rozwój wiedzy i innowacji tudzież kształcenia i technologii cyfrowych), rozwoju zrównoważonego (lepsze, bardziej efektywne wykorzystanie zasobów idące w parze ze zwiększaniem konkurencyjności) oraz rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (podnoszenie kwalifikacji zawodowych społeczeństwa UE, zwiększanie aktywności zawodowej i walka z ubóstwem). W konsekwencji – każdy projekt ubiegający się o wsparcie z funduszy unijnych, oceniany jest w kontekście zgodności z nimi.

Z kolei na poziomie państw członkowskich, między rządem, a samorządami wojewódzkimi podpisywany jest kontrakt terytorialny, stanowiący instrument uzgadniania przedsięwzięć służących realizacji celów, które mają istotne znaczenie dla rozwoju kraju oraz województw. Ma on zapewnić większe dostosowanie interwencji sektorowej do potrzeb regionalnych.

Całość unijnych priorytetów strategicznych osiąga się w Polsce za pomocą funduszy strukturalnych ukierunkowanych w ramach programów operacyjnych: krajowych lub regionalnych. Propozycję kształtu oraz zakresu programu operacyjnego określa kraj członkowski i przedkłada go Komisji Europejskiej do akceptacji. Projekty krajowych programów operacyjnych opracowuje minister właściwy w zakresie rozwoju regionalnego we współpracy z innymi ministrami. Regionalne

programy operacyjne przygotowuje zarząd województwa we współpracy z ministrem właściwym w zakresie rozwoju regionalnego.

Zadaj pytanie o pomoc publiczną: programy@zbp.pl

Unia Europejska szczególną wagę przykładą do przedsiębiorczości. Chodzi jej o to, by społeczeństwa i gospodarki państw członkowskich działały przedsiębiorczo, a sami przedsiębiorcy znajdowali dogodne warunki do konkurencyjnego rozwoju. Priorytetowo traktowane są przedsiębiorstwa małe i średnie, które mogą liczyć na relatywnie najwyższą pomoc.

Zadaj pytanie o pomoc de minimis: programy@zbp.pl

W Unii Europejskiej zasadniczo zakazane jest udzielanie **pomocy publicznej**, gdyż każda forma wybiórczego wsparcia podmiotów gospodarczych zasobami państwowymi, stawia je w pozycji uprzywilejowanej względem pozostałych. Interwencję państwa w mechanizmy wolnego rynku Unia postrzega jako zakłócenie konkurencji nań. Tym niemniej dopuszcza odstępstwa od generalnego zakazu, zezwalając w ściśle określonych sytuacjach na pomoc publiczną. Przykładem jest **pomoc de minimis**, która – z uwagi na niewielki rozmiar – nie powoduje naruszenia konkurencji na unijnym rynku i w związku z tym nie podlega notyfikacji Komisji Europejskiej. Łączna kwota pomocy de minimis przyznawana konkretnemu przedsiębiorcy w okresie trzech lat (rozumianych, jako rok podatkowy, w którym wnioskodawca ubiega się o wsparcie oraz dwa lata go poprzedzające) nie może przekroczyć wartości 200 tys. euro, a w przypadku przedsiębiorcy działającego w sektorze transportu drogowego – 100 tys. euro. Przyznanie pomocy może nastąpić dopiero po upewnieniu się, że wskazane powyżej kwoty nie zostaną przekroczone.

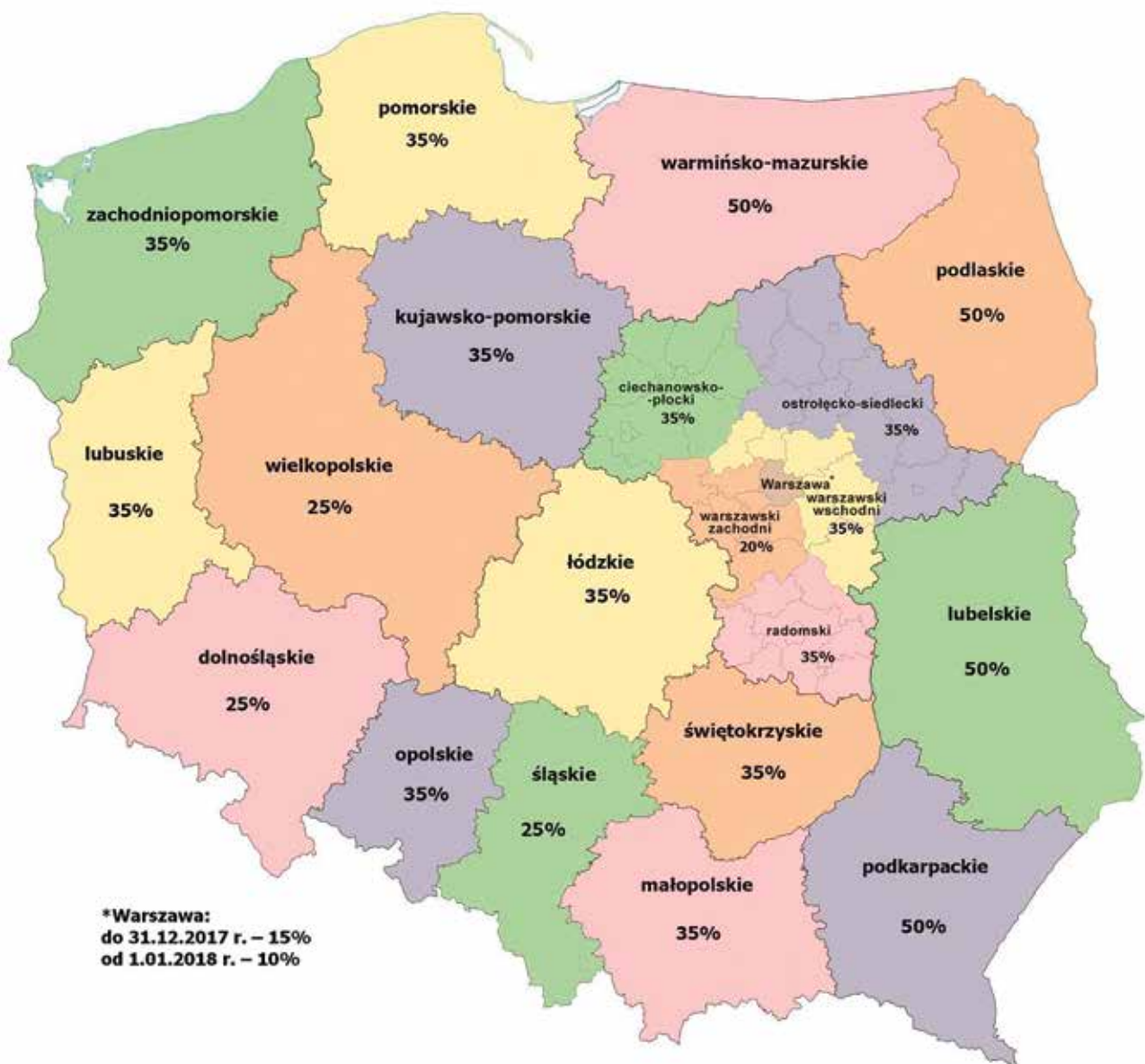
Zadaj pytanie o mapę pomocy regionalnej: programy@zbp.pl

Choć o wsparcie można się będzie ubiegać na terenie całego kraju – jego realny poziom zależy od tego, w jakim województwie będzie realizowana inwestycja. Maksymalna intensywność pomocy regionalnej wynosi:

- 50% kosztów kwalifikowalnych projektu – województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie i warmińsko-mazurskie
- 35% kosztów kwalifikowalnych projektu – województwa: kujawsko-pomorskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, opolskie, pomorskie, świętokrzyskie i zachodniopomorskie oraz podregiony województwa mazowieckiego: ciechanowsko-płocki, ostrołęcko-siedlecki, radomski i warszawski wschodni
- 25% kosztów kwalifikowalnych projektu – województwa dolnośląskie, wielkopolskie i śląskie
- 20% kosztów kwalifikowalnych projektu – podregion warszawski zachodni (województwo mazowieckie)
- 15% kosztów kwalifikowalnych projektu – obszar m.st. Warszawy (od 1 lipca 2014 do 31 grudnia 2017)
- 10% kosztów kwalifikowalnych projektu – obszar m.st. Warszawy (od 1 stycznia 2018 do 31 grudnia 2020)

Maksymalna intensywność pomocy regionalnej udzielanej mikro, małym lub średnim przedsiębiorstwom (z wyłączeniem nowych inwestycji o kosztach kwalifikowanych przekraczających 50 mln euro), podwyższa się o 20 punktów procentowych dla mikro i małych oraz 10 punktów procentowych dla średnich przedsiębiorstw w stosunku do maksymalnej intensywności dla województw/podregionów.

Źródło: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-180_pl.htm

2. Kim jest POTENCJALNY BENEFICJENT-PRZEDSIĘBIORCA programów operacyjnych perspektywy 2014-2020?

Małe i średnie przedsiębiorstwa (bardzo często określane skrótem MŚP) w szczególności są odbiorcami wsparcia w ramach programów operacyjnych nowej perspektywy finansowej 2015-2020.

a. Dlaczego małe i średnie przedsiębiorstwa są tak ważne, że zasługują na odrębne traktowanie?

Odpowiedź na to pytanie wynika z badań gospodarek narodowych, ale także i z potocznego doświadczenia. Są one kluczowymi uczestnikami życia gospodarczego w prawie wszystkich krajach. W każdej gospodarce narodowej jest ich najwięcej, stanowią one na ogół 99% wszystkich firm. W Polsce jest podobnie. Trudno wyobrazić sobie bez nich naszą rzeczywistość. Gdyby ich nie było: nie moglibyśmy pójść po gazety do kiosku, po zakupy do osiedlowego sklepiku, pojechać do warsztatu samochodowego, kupić chrupiących bułeczek w piekarni, kupić lodów w cukierni, wymienić pasek od zegarka u zegarmistrza... A to tylko część obrazu, bo MŚP nie zajmują się tylko prostymi usługami, z którymi mamy codzienną styczność, ale są obecne także w wytwórstwie, wyspecjalizowanych profesjonalnych usługach, a nawet w przemyśle kosmicznym. Nie zdając sobie z tego sprawy, żyjemy otoczeni firmami z sektora MŚP.

Inną ważną cechą MŚP jest też to, że choć większość z nich raczej nie ma szans stać się dużymi firmami, to część się w nie przekształca, osiągając dzięki korzyściom skali nowe możliwości rozwoju i ekspansji. Większość z wielkich międzynarodowych koncernów była kiedyś (w przypadku krajów zachodnich to kiedyś oznacza nawet 100-200 lat temu) niewielkimi przedsiębiorstwami, które z czasem dochodziły do swojego globalnego znaczenia.

Generalnie uważa się, że małe i średnie przedsiębiorstwa uchodzą za bardziej efektywne w sensie „produktywności zatrudnienia” i „produktywności płacy”, odznaczają się wyższą rentownością, a także większą elastycznością w przypadku zmian na rynku i operatywnością niż przedsiębiorstwa duże. Jednak, co ciekawe, docenienie roli MŚP w gospodarce przyszło stosunkowo późno, tzn. dopiero w latach 70. zeszłego stulecia.

Aktualnie MŚP otoczone są szczególną atencją, a ich rola odzwierciedlona jest w statystykach. Generują one blisko połowę PKB (z czego najmniejsze przedsiębiorstwa Polski około 30%) i, co więcej, ich rola w ciągu ostatnich kilku lat wzrasta. Na tle unijnym Polska lokuje się pod tym względem mniej więcej w połowie stawki, w Wielkiej Brytanii czy Czechach udział sektora MŚP w PKB to ponad 50%, a w krajach takich jak Rumunia czy Litwa jest to poniżej 40%.

b. W jaki sposób rozpoznać czy przedsiębiorstwo mieści się w kategorii MŚP?

W związku z tym, że pojęcie to nie jest nowe, większość przedsiębiorców zamierzających korzystać ze wsparcia wie czy jest małym, średnim czy też mikroprzedsiębiorstwem. Przypomnijmy jednak, że podstawowym i najpopularniejszym wyróżnikiem jest wielkość zatrudnienia. Przyjmuje się, że:

- mikroprzedsiębiorstwa zatrudniają poniżej 10 pracowników,
- przedsiębiorstwa małe do 50 pracowników,
- a przedsiębiorstwa średnie poniżej 250 osób.

Zgodnie jednak z definicją prawną, pochodzącą z załącznika nr 1 do rozporządzenia Komisji Europejskiej nr 651/2014 z 17 czerwca 2014 roku i Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej do wielkości przedsiębiorstwa dodaje się także kryteria przychodów ze sprzedaży towarów i usług oraz wielkości aktywów bilansu (czyli na ile księgowo jest wyceniane przedsiębiorstwo).

Po uwzględnieniu tych dwóch dodatkowych kryteriów wielkość przedsiębiorstw definiuje się w sposób następujący:

Mikroprzedsiębiorstwa:

- w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniało średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz
- osiągnęło roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 milionów euro, lub
- sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 milionów euro.

Małe przedsiębiorstwa:

- średnioroczne zatrudnienie w ostatnim roku obrotowym w przeliczeniu na pełne etaty nie przekroczyło 50 osób,
- wartość przychodów ze sprzedaży towarów i usług a także operacji finansowych w ostatnim roku obrotowym nie przekroczyła równowartości 10 milionów euro lub
- wartość aktywów bilansu na koniec ostatniego roku obrotowego nie przekroczyła równowartości 10 milionów euro.

Średnie przedsiębiorstwa:

- średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty w ostatnim roku obrotowym mieściło się w przedziale od 50 do 250 pracowników
- wartość przychodów ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług a także operacji finansowych nie przekroczyła równowartości 50 milionów euro lub
- wartość aktywów bilansu na koniec ostatniego roku obrotowego nie przekroczyła równowartości 43 milionów euro.

Pozostałe przedsiębiorstwa, są to „przedsiębiorstwa inne niż MŚP”, czyli po prostu firmy duże.

Dodatkowo stosowanym kryterium jest także ustalenie, czy jest to przedsiębiorstwo jest samodzielne, partnerskie czy powiązane. Ustalenia takiego dokonuje się analizując strukturę udziałów w przedsiębiorstwie. Przedsiębiorstwo partnerskie działa na rynku wyższego szczebla i posiada, samodzielnie lub wspólnie z co najmniej jednym przedsiębiorstwem powiązaniem, co najmniej 25% kapitału innego przedsiębiorstwa działającego na rynku niższego szczebla lub praw głosu w takim przedsiębiorstwie (od tej reguły jest kilka wyjątków, pułap ten mogą przekroczyć instytucje venture capital, jednostki nakowe non-profit, władze lokalne z rocznym budżetem poniżej 10 milionów EUR oraz liczbą mieszkańców poniżej 5 tys.).

Przedsiębiorstwa powiązane są to takie, które mają większość praw głosu w innym przedsiębiorstwie w roli udziałowca/akcjonariusza lub członka; mają prawo wyznaczania lub odwołania większość członków organu administracyjnego, zarządzającego lub nadzorczego innego przedsiębiorstwa; wywierają dominujący wpływ na inne przedsiębiorstwo, przedsiębiorstwo będące udziałowcem/akcjonariuszem lub członkiem innego przedsiębiorstwa kontroluje samodzielnie, na mocy umowy z innymi udziałowcami/akcjonariuszami lub członkami tego przedsiębiorstwa, większość praw głosu udziałowców/akcjonariuszy lub członków w tym przedsiębiorstwie.

Wszystkie dane na podstawie których identyfikuje się wielkość przedsiębiorstwa są sumowane jeżeli mamy do czynienia z przedsiębiorstwem partnerskim lub powiązaniem z np, z danymi spółki matki lub spółki córki.

Dane przedsiębiorstwa ustalane są na podstawie jego ksiąg rachunkowych (w przypadku przedsiębiorstwa samodzielnego) lub innych danych, np. sprawozdania finansowego (w przypadku przedsiębiorstwa powiązanego lub partnerskiego).

Ponadto nie uważa się za MŚP przedsiębiorstw, w których organ publiczny, np. skarb państwa czy jednostka samorządu terytorialnego pośrednio lub bezpośrednio ma 25% i więcej kapitałów lub praw głosu (z wyjątkiem wyżej wymienionych wyjątków).

W Polsce zdecydowaną większość (99,89%) wszystkich podmiotów gospodarczych stanowią MŚP, z czego na mikroprzedsiębiorstwa przypada ok. 95,6%, na małe przedsiębiorstwa ok. 3,6% a średnie ok. 0,7% ich ogólnej liczby.

Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą także korzystać z innych form pomocy. W przypadku wsparcia przedsiębiorczości kobiet pomoc taka skierowana jest do małych przedsiębiorstw, które zostały założone przez kobietę. Dofinansowane są także usługi doradcze dla MSP i ich udział w targach (do 50% kosztów). Inną kategorią jest wsparcie **działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej**. Podobnie jak w przypadku pomocy regionalnej ten rodzaj wsparcia promuje właśnie najmniejszych przedsiębiorców. O ile na prace badawcze duże firmy mogą dostać do 50% dofinansowania, a na prace rozwojowe do 25% to dla firm średnich oznacza to możliwe dofinansowanie na poziomie 60% i 35%, a dla firm małych 70% i 45%. Definicje prac badawczych, czyli badań przemysłowych i prac rozwojowych zostały określone we wspomnianym rozporządzeniu Komisji Europejskiej nr 651/2014 oraz ustawie o zasadach finansowania nauki (deficje zostały znowelizowane w 2015 roku). Szczegółowe omówienie czym są badania przemysłowe a czym są prace rozwojowe znajduje się w „**Słowniku pojęć**”.

Jeszcze wyższy poziom dofinansowania jest możliwy wtedy, gdy projekt badawczy jest realizowany w ramach tzw. efektywnej współpracy. Premia za efektywną współpracę wynosi 15%, ale nie może przekroczyć 80% wartości kosztów (dofinansowanie do 80% dotyczy badań przemysłowych – tylko w przypadku mikro i małych firm). Jest ona jednak obwarowana dodatkowymi warunkami tj. żadne pojedyncze przedsiębiorstwo nie może ponosić więcej niż 70% kosztów projektu, projekt musi być realizowany z co najmniej z jednym MŚP (lub w co najmniej dwóch państwach członkowskich UE) lub jest realizowany pomiędzy przedsiębiorstwem i organizacją badawczą (ta musi ponosić co najmniej 10% udziału w kosztach projektu). Dodatkowym warunkiem uzyskania premii jest szerokie rozpowszechnienie wyników prac B+R. Trzeba zauważyć, że dla powyższych przypadków podwykonstwo nie jest efektywną formą współpracy.

3. INSTYTUCJE ZAANGAŻOWANE w proces wdrażania programów operacyjnych 2014-2020

Znalezienie odpowiedniej – z punktu widzenia potrzeb przedsiębiorcy – możliwości wsparcia nie jest zadaniem prostym. Wiedzą o tym wszyscy ci, którzy próbowali pozyskać wiedzę na temat możliwości dofinansowania. Aby poszukiwania odpowiedniego programu zakończyły się sukcesem, należy poznać strukturę systemu wsparcia. Zrozumienie tego, jakie instytucje odpowiadają za poszczególne możliwości dofinansowania, pozwala na łatwiejsze znalezienie odpowiedniego programu i działania.

System dystrybucji środków w programach operacyjnych jest rozbudowany, lecz logiczny i – z punktu widzenia ogromu przedsięwziętych działań – sprawny. W ramach systemu należy wyróżnić instytucje zarządzające, pośredniczące i wdrażające, z których każda funkcjonuje w obrębie jasno wytyczonych ram prawno-organizacyjnych. Każda z instytucji ma jasno wyznaczone cele, których poznanie wpłynie korzystnie na umiejętności poszukiwania potrzebnego wsparcia.

Instytucje zarządzające ponoszą odpowiedzialność w zakresie rozdzielania funduszy i kontrolowania wsparcia udzielanego w ich ramach. Dla każdego z programów operacyjnych (takich, jak np. Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój czy Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój) wyznaczono instytucje zarządzające. Każda z nich odpowiada nie tylko za przygotowanie danego programu, ale i za zarządzanie nim.

Instytucją zarządzającą dla wszystkich programów krajowych oraz programów współpracy terytorialnej jest Minister Infrastruktury i Rozwoju. Natomiast dla każdego z programów regionalnych – zarząd województwa. Instytucja zarządzająca wydaje wytyczne, zalecenia (ale także np. podręczniki dotyczące różnych aspektów związanych z realizacją programu) oraz prowadzi działania promocyjno-informacyjne.

Ustala ona szczegółowe zasady działania programu, w tym przede wszystkim dba o to, by projekty były właściwie realizowane z odpowiedniego funduszu, przygotowuje procedury i kryteria wyboru projektów. Instytucja zarządzająca odpowiada za realizację całego programu, w tym sprawdzenie wszystkich projektów realizowanych w jego ramach. W praktyce swoje zadania często przekazuje innymi instytucjom tzw. instytucjom pośredniczącym.

Instytucja zarządzająca odpowiada za poprawną realizację programu, także na poziomie poszczególnych projektów. Sprawdza czy dofinansowane projekty spełniają postawione przed

nimi wymagania, a deklarowane przez beneficjentów wydatki zostały właściwie zrealizowane i zapłacone. Ponadto, instytucje zarządzające zajmują się oceną i monitorowaniem postępu w realizacji programu oraz wspierają i organizują prace komitetu monitorującego program. Instytucje te certyfikują poniesione przez beneficjentów wydatki tzn. potwierdzają przed Komisją Europejską ich prawidłowość i zgodność z prawem krajowym i unijnym.

Instytucje pośredniczące to zazwyczaj podmioty specjalizujące się w dziedzinach, które są finansowane ze środków danego programu (np. dla Programu Infrastruktura i Środowisko w zakresie funduszy przeznaczonych na ochronę środowiska instytucją pośredniczącą jest Ministerstwo Środowiska). Podobnie, jak w przypadku instytucji zarządzających, instytucje pośredniczące mogą przekazywać część swoich zadań szczebel niżej – instytucjom wdrażającym.

Instytucja wdrażająca to zazwyczaj instytucja, która znajduje się najbliżej potencjalnego beneficjenta, to zazwyczaj podmioty zainteresowane konkursami mają z nią styczność. Instytucje wdrażające to najczęściej (choć nie zawsze) te, które przyjmują wnioski o dofinansowanie i podpisują umowy na realizację projektów.

***

Warto przyjrzeć się dokładniej zadaniom, które przypisane są poszczególnym instytucjom.

Zadania Instytucji Zarządzającej programem reguluje Ustawa o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (tzw. ustawa wdrożeniowa). Najważniejsze zadania instytucji zarządzających to przede wszystkim:

1. Przygotowywanie propozycji kryteriów wyboru projektów do dofinansowania,
2. Wybór projektów do dofinansowania,
3. Zawieranie z wnioskodawcami umów dofinansowanie projektu lub podejmowanie decyzji o dofinansowaniu projektu,
4. Zlecenie płatności na rzecz beneficjentów,
5. Zapewnienie aktualności i poprawności danych służących do monitorowania realizacji programu operacyjnego,
6. Pełnienie funkcji certyfikującej,
7. Prowadzenie kontroli realizacji programu operacyjnego, w tym weryfikacja nakładanie prawidłowości wydatków ponoszonych przez beneficjentów,
8. Korekty finansowe – odzyskiwanie kwot podlegających zwrotowi, w szczególności:
  - wydawanie decyzji o zwrocie środków przeznaczonych na realizację projektów lub zadań oraz decyzji o zapłacie odsetek,
  - wydawanie decyzji o umorzeniu w całości albo w części oraz o odroczeniu albo rozłożeniu na raty spłaty należności wynikających z obowiązku zwrotu środków przeznaczonych na realizację projektów lub zadań,

- rozpatrywanie odwołań od decyzji (o których mowa wyżej) wydawanych w pierwszej instancji przez instytucję pośredniczącą albo wdrażającą,

9. Ewaluacja programu operacyjnego,

10. Monitorowanie postępów realizacji programu operacyjnego,

11. Zapewnienie informacji o programie operacyjnym i jego promocja.

Instytucja Zarządzająca programem często – o czym już była mowa – przekazuje wykonywanie części swoich zadań do Instytucji Pośredniczących, jednak mimo tego, że bieżące kierowanie działaniami jest przekazywane niżej, to właśnie Instytucja Zarządzająca jest odpowiedzialna za całość programu.

Rolę Instytucji Pośredniczącej mogą pełnić wyłącznie jednostki sektora finansów publicznych. Zakres obowiązków Instytucji Pośredniczącej jest określona w umowie (lub porozumieniu) z Instytucją Zarządzającą. Zazwyczaj (jak w przywołanym przykładzie Ministerstwa Środowiska) są to zadania związane z zarządzaniem i wdrażaniem części programu dotyczącej konkretnej tematyki, za którą dana instytucja odpowiada.

Kompetencje Instytucji Pośredniczącej to przede wszystkim:

- Zarządzanie poszczególnymi priorytetami programu,
- Przygotowanie na podstawie wytycznych Instytucji Zarządzającej szczegółowych kryteriów wyboru projektów w ramach poszczególnych priorytetów,
- Przygotowanie opisu własnego systemu zarządzania i kontroli,
- Wybór projektów do dofinansowania zgodnie z kryteriami oraz podpisywanie umów z beneficjentami,
- Zapewnienie zgodności projektów z zasadami wspólnotowymi i krajowymi,
- Weryfikacja tego, czy wydatki zadeklarowane przez beneficjentów zostały rzeczywiście poniesione i czy są zgodne ze wszystkimi obowiązującymi zasadami,
- Zapewnienie, że beneficjenci oraz inne podmioty zaangażowane w realizację działań prowadzą odpowiednią i odrębną księgowość dla projektów objętych dofinansowaniem,
- Zapewnienie systemu rejestracji i przechowywania w formie elektronicznej danych księgowych dla każdego działania w ramach programu oraz zapewnienie, że są to odpowiednie dane umożliwiające jego kontrolę i ocenę,
- Prowadzenie elektronicznego systemu monitorowania realizacji poszczególnych priorytetów,
- Rozliczanie umów z beneficjentami oraz przygotowywanie deklaracji i poświadczenia wydatków w ramach poszczególnych priorytetów, które następnie są przekazywane Instytucji Zarządzającej,

- Przekazywanie Instytucji Zarządzającej oraz Instytucji Certyfikującej wszystkich informacji niezbędnych przy certyfikacji,
- Zatwierdzanie procedur Instytucji Zarządzających,
- Monitorowanie realizacji umów o dofinansowanie projektów,
- Monitorowanie realizacji wskaźników,
- Prowadzenie kontroli realizowanych projektów oraz kontroli systemowych w Instytucjach Wdrażających i przekazywanie wyników kontroli do Instytucji Zarządzającej,
- Opracowanie i przekazanie Instytucji Zarządzającej prognoz wydatków w ramach poszczególnych priorytetów programem,
- Przygotowanie sprawozdań z realizacji poszczególnych priorytetów, które następnie są przekazywane do Instytucji Zarządzającej,
- Ewaluacja poszczególnych priorytetów,
- Odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych beneficjentom, prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych,
- Przechowywanie dokumentacji związanej z wdrażaniem programu przez 3 lata od daty jego zamknięcia.

Instytucja Pośrednicząca może zajmować się bezpośrednią obsługą przyznawania wsparcia, jednak może też te funkcje przekazać Instytucji Wdrażającej, którą powołuje jako jednostkę samorządową (lub wyłącza ją – zgodnie z procedurą zamówień publicznych – spoza sektora finansów publicznych). Funkcję Instytucji Wdrażającej mogą pełnić na przykład agencje rozwoju przedsiębiorczości czy rozwoju regionalnego.

Najważniejsze zadania Instytucji Wdrażającej to przede wszystkim:

- Przyjmowanie wniosków o dofinansowanie od beneficjentów,
- Dokonywanie wyboru projektów do współfinansowania i podpisywanie umów z beneficjentami,
- Przedkładanie informacji na temat wydatków do Instytucji Pośredniczących,
- Monitorowanie realizacji poszczególnych projektów,
- Weryfikacja wykorzystania środków przez beneficjentów (m.in. poprzez kontrole w siedzibie beneficjenta),
- Przygotowanie sprawozdań z realizacji zadań jej powierzonych,
- Przechowywanie dokumentacji związanej z realizacją projektów przez 3 lata od daty zamknięcia programu.

System instytucjonalny wdrażania Programów Operacyjnych na szczeblu krajowym, jak i Regionalnych Programów Operacyjnych, efektywnie wspiera beneficjentów zarówno tych potencjalnych, jak i faktycznych w działaniach służących informowaniu o przygotowanych, a następnie realizowanych projektach. Pełna informacja na temat instytucji (w tym odnośniki na strony odpowiednich instytucji, a także do harmonogramów konkursów i dokumentacji konkursowej) zawarta jest na portalu Funduszy Europejskich Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju (www.funduszeuropejskie.gov.pl) – o czym szerzej jest mowa w części „Źródła informacji o funduszach wsparcia dla przedsiębiorców”.

4. MOŻLIWY ZAKRES WSPARCIA dla mikro - oraz małych i średnich przedsiębiorstw

Przedsiębiorcy w ramach poszczególnych programów operacyjnych mogą ubiegać się o wsparcie z trzech głównych źródeł: Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, Programu Operacyjnego Polska Wschodnia oraz Regionalnych Programów Operacyjnych. Będzie można je przeznaczyć na sfinansowanie działań w zakresie kilku kluczowych obszarów, między innymi: badań i rozwoju, innowacji, energetyki i ochrony środowiska, a także ogólnego wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw (choćby w zakresie wdrażania innowacyjnych technologii i przyjaznych środowisku rozwiązań oraz współpracy przedsiębiorstw z instytucjami naukowymi). Formy i wysokość wsparcia obrazuje poniższa tabela (Tabela 1).

Tabela 1. Formy i wysokość wsparcia w wybranych obszarach kluczowych

Obszar kluczowy	Formy wsparcia	Wysokość wsparcia
Badania i rozwój	dotacje, instrumenty zwrotne	zależna od programu wsparcia, typu prowadzonych badań oraz wielkości przedsiębiorstwa
Innowacje	dotacje, instrumenty zwrotne	zależna od lokalizacji projektu oraz wielkości przedsiębiorstwa
Energetyka i ochrona środowiska	dotacje, instrumenty zwrotne	zależna od programu wsparcia, lokalizacji projektu oraz wielkości przedsiębiorstwa
Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw	dotacje, instrumenty zwrotne	zależna od programu wsparcia, lokalizacji projektu oraz wielkości przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Fundusze unijne na lata 2014-2020 – przewodnik dla przedsiębiorców, KMPG, tryb dostępu: <https://www.kpmg.com/PL/pl/tematy-i-zespoły/Documents/Innowacje/Wsparcie-ze-zrodel-publicznych-przewodnik-dla-przedsiębiorców-web-secured.pdf>, dnia 13.09.2015 r., s. 7-21.

Działania, które zostały objęte wsparciem w ramach programów operacyjnych, obrazuje kolejna tabela (Tabela 2).

Tabela 2. Działania objęte wsparciem w ramach programów operacyjnych

OBSZARY KLUCZOWE				
PROGRAM	Badania i rozwój	Innowacje	Energetyka i ochrona środowiska	Wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw
	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko			<ul style="list-style-type: none"> • Budowa i rozbudowa lądowych farm wiatrowych, instalacji na biomasę i biogaz, sieci przesyłowych i dystrybucyjnych • Budowa własnych instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii przez przedsiębiorstwa • Przebudowa istniejących systemów ciepłowniczych i sieci chłodu, celem zmniejszenia straty na przesyśle • Wymiana źródeł ciepła • Budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w technologii wysokosprawnej kogeneracji • Budowa przyłączy do sieci ciepłowniczej dla jednostek wytwarzających energię elektryczną i ciepła w skojarzeniu • Zastosowanie energooszczędnych technologii produkcji • Rozwijanie systemu gospodarki odpadami komunalnymi mającego na celu zastąpienie przeważającego obecnie sposobu zagospodarowania tych odpadów (tj. poprzez składowanie) innymi bardziej zrównoważonymi metodami • Inwestycje w zieloną infrastrukturę • Ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz gazów cieplarnianych • Podejmowanie działań na zanieczyszczonych/zdegradowanych terenach • Budowa i modernizacja sieci przesyłowych i dystrybucyjnych gazu ziemnego wraz z infrastrukturą wsparcia dla systemu, w tym również sieci z wykorzystaniem technologii smart • Budowa i modernizacja sieci przesyłowych i dystrybucyjnych energii elektrycznej, w tym również sieci z wykorzystaniem technologii smart • Budowa lub przebudowa w kierunku inteligentnych sieci dystrybucyjnych średniego i niskiego napięcia dedykowanych zwiększeniu wytwarzania w OZE i/lub ograniczaniu zużycia energii, w tym wymiana transformatorów • Realizacja inwestycji dotyczących inteligentnych systemów pomiarowych i sieci w technologii smart grid

<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie badań naukowych/przemysłowych oraz prac konstrukcyjnych, technologiczno-projektowych i doświadczalnych, łącznie z przygotowaniem prototypów doświadczalnych oraz instalacji pilotażowych • Zakupy usług związanych z opracowaniem nowego produktu lub usługi, projektu wzorniczego, nowej technologii produkcji albo znaczącym ulepszeniem wyrobu lub technologii produkcji – bony na innowacje • Tworzenie i rozwijanie centrów B+R, tworzenie warunków infrastrukturalnych dla prowadzenia prac B+R poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie, tworzenie nowych miejsc pracy oraz rozwój kadr sektora B+R • Prace badawczo-rozwojowe prowadzone przez konsorcja naukowo-przemysłowe • Prowadzenie prac badawczo-rozwojowych oraz komercjalizacja ich wyników z udziałem funduszy venture capital • Wspólne przedsięwzięcia grup przedsiębiorstw występujących w imieniu branży gospodarki – sektorowe programy badawczo-rozwojowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenia wyników prac B+R • Wsparcie powiązań kooperacyjnych w zakresie tworzenia i rozwoju innowacyjnych produktów i usług • Internacjonalizacja innowacyjnych przedsiębiorstw • Współpraca nauki i biznesu, kształtowanie i promocja innowacyjności jako źródła konkurencyjności gospodarki • Przygotowania do udziału przedsiębiorstw i jednostek naukowych w programach międzynarodowych • Ochrona własności przemysłowej 		<ul style="list-style-type: none"> • Pozyskanie i implementacja rozwiązań technologicznych o wysokim potencjale innowacyjnym • P o d e j m o w a n i e współpracy przez biznes i instytucje naukowe, kształtowanie i promocja innowacyjności, jako źródła konkurencyjności gospodarki • Tworzenie i inwestycje w innowacyjne przedsiębiorstwa z wykorzystaniem kapitału podwyższonego ryzyka • Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia
--	---	--	--

- Wdrożenia wyników prac B+R
- Wsparcie powiązań kooperacyjnych w zakresie tworzenia i rozwoju innowacyjnych produktów i usług
- Internacjonalizacja innowacyjnych przedsiębiorstw
- Współpraca nauki i biznesu, kształtowanie i promocja innowacyjności jako źródła konkurencyjności gospodarki

- Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia
- Tworzenie i rozwój produktów sieciowych w obszarach wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji wspólnych dla co najmniej dwóch województw Polski Wschodniej
- Wsparcie MŚP w zakresie wykorzystania procesów wzorniczych obejmujące przeprowadzenie audytu wzorniczego oraz stworzenie strategii wzorniczej (rozumianej jako rekomendacje dalszych działań), na podstawie której poprzez wykorzystanie procesu projektowania wzorniczego wdrożona zostanie innowacja

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Regionalne Programy Operacyjne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie badań /przemysłowych oraz prac konstrukcyjnych, technologicznoprojektowych i doświadczalnych, łącznie z przygotowaniem prototypów doświadczalnych oraz instalacji pilotażowych • Tworzenie i rozwijanie centrów B+R, tworzenie warunków infrastrukturalnych dla prowadzenia prac B+R poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie, tworzenie nowych miejsc pracy oraz rozwój kadr sektora B+R • Prace badawczo-rozwojowe prowadzone przez konsorcja naukowo-przemysłowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenia wyników prac B+R • Wsparcie powiązań kooperacyjnych w zakresie tworzenia i rozwoju innowacyjnych produktów i usług • Internacjonalizacja innowacyjnych przedsiębiorstw • Współpraca nauki i biznesu, kształtowanie i promocja innowacyjności jako źródła konkurencyjności gospodarki • Ochrona własności przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa i rozbudowa lądowych farm wiatrowych, instalacji na biomasę i biogaz, sieci przesyłowych i dystrybucyjnych • Budowa własnych instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii przez przedsiębiorstwa • Przebudowa istniejących systemów ciepłowniczych i sieci chłodu, celem zmniejszenia straty na przesył • Wymiana źródeł ciepła • Budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w technologii wysokosprawnej kogeneracji • Budowa przyłączy do sieci ciepłowniczej dla jednostek wytwarzających energię elektryczną i ciepła w skojarzeniu • Zastosowanie energooszczędnych technologii produkcji • Rozwijanie systemu gospodarki odpadami komunalnymi mającego na celu zastąpienie przeważającego obecnie sposobu zagospodarowania tych odpadów (tj. poprzez składowanie) innymi bardziej zrównoważonymi metodami • Zmniejszanie zasobochłonności MŚP (zużycie energii, wody, emisji CO2) • Podejmowanie działań na rzecz efektywności energetycznej oraz wykorzystania OZE w MŚP • Inwestycje w zieloną infrastrukturę • Ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz gazów cieplarnianych • Podejmowanie działań na zanieczyszczonych/zdegradowanych terenach 	<ul style="list-style-type: none"> • Stosowanie innowacyjnych rozwiązań na poziomie przedsiębiorstwa mających na celu wprowadzenie na rynek nowych produktów lub usług • Rozwijanie przedsiębiorstw znajdujących się w fazie załazkowej, działających w sektorach zaawansowanych technologii • Zmniejszanie zasobochłonności MŚP (zużycie energii, wody, emisji CO2) • Podejmowanie działań na rzecz efektywności energetycznej oraz wykorzystania OZE w MŚP • Zwiększanie adaptacyjności przedsiębiorstw do zmian, w szczególności w zakresie restrukturyzacji oraz zmniejszenia liczby pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy • Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia
---	--	---	---	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Fundusze unijne na lata 2014-2020 – przewodnik dla przedsiębiorców, KMPG, tryb dostępu: <https://www.kpmg.com/PL/pl/tematy-i-zespoły/Documents/Innowacje/Wsparcie-ze-zrodel-publicznych-przewodnik-dla-przedsiębiorców-web-secured.pdf>, dnia 13.09.2015 r., s. 8-25.

Przykładowo – w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny rozwój (**POIR**) można starać się o dofinansowanie z poddziałania 2.3.2. Bony na innowacje dla MPŚ. Podstawowym obszarem tego poddziałania jest wsparcie udzielane na finansowanie usług dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw realizowanych przez jednostki naukowe, przyczyniających się do rozwoju ich produktów, w celu wzmocnienia współpracy biznesu z jednostkami naukowymi wraz ze zwiększeniem poziomu zaawansowania technologicznego. Warto też zwrócić uwagę na poddziałanie 2.3.4. Ochrona własności przemysłowej, gdzie wsparcie udzielane będzie mikro-, małym i średnim przedsiębiorcom na pokrycie kosztów związanych z uzyskaniem i realizacją ochrony praw własności przemysłowej.

Z kolei w ramach regionalnych programów operacyjnych przewidziane są m.in. działania skierowane przede wszystkim do przedsiębiorców, którzy planują wdrożyć nowe technologie, zdywersyfikować swoją ofertę o nowe i udoskonalone projekty/usługi, a w ramach konkursów będą mogli starać się o bezzwrotne wsparcie na zakup maszyn, urządzeń, narzędzi i oprogramowania. Ponadto regionalne programy operacyjne w obecnej perspektywie finansowej przewidują wsparcie także tych przedsiębiorców, którzy w ramach swej działalności chcieliby prowadzić własne prace badawczo-rozwojowe (B+R), a których efektem będzie opracowanie nowych technologii czy też nowych/udoskonalonych produktów/usług (m.in. wynagrodzenia osób realizujących prace B+R, koszty korzystania z aparatury, urządzeń, maszyn, usługi obce, surowce, materiały oraz wszelkie nakłady związane z wytworzeniem instalacji pilotażowej czy demonstracyjnej).

W latach 2014-2020 zwiększy się rola **instrumentów zwrotnych**, takich jak pożyczki i poręczenia dla firm.

Za instrumenty inżynierii finansowej stosowane we wspieraniu projektów realizowanych przez mikro, małe i średniej wielkości przedsiębiorstwa uznawane są trzy rodzaje funduszy: pożyczkowe, poręczeniowe (gwarancyjne) i fundusze podwyższonego ryzyka, w tym kapitału załączkowego. Nie jest to katalog zamknięty, można do niego dołączyć inne instrumenty, na przykład szeroki wachlarz funduszy podwyższonego ryzyka, niekoniecznie tylko funduszy kapitału załączkowego.

Fundusz pożyczkowy jest instytucją niebędącą bankiem, której działalność koncentruje się na zapewnieniu dostępu do zewnętrznych źródeł kapitału poprzez udzielanie pożyczek. Pożyczki dopasowane są do wielkości i skali działania przedsiębiorstwa, nawet gdy przedsiębiorcy nie posiadają odpowiednio długiej historii kredytowej. Kwoty pożyczek, dostosowane do potrzeb przedsiębiorcy, mogą wynieść od kilku tysięcy do pół miliona złotych. W zamian za pożyczkę pożyczkobiorca zobowiązuje się do zapłaty na rzecz funduszu odsetek, przybierających formę oprocentowania. W rezultacie fundusz pożyczkowy uzyskuje środki na prowadzenie działalności, a pożyczkobiorca uzyskuje środki finansowe na realizację zamierzonych celów.

Fundusz poręczeniowy to instytucja oferująca poręczenia kredytowe dla osób prowadzących działalność gospodarczą. Usługa funduszu poręczeniowego skierowana jest do przedsiębiorców chcących pozyskać zewnętrzne środki na założenie bądź rozwój działalności, od których instytucja finansująca wymaga wiarygodnego poręczenia kredytowego. Poręczenia dokonywane są nawet do 80% wartości kredytu, pożyczki lub wadium przetargowego.

Fundusze venture capital mają na celu podniesienie wartości rynkowej przedsiębiorstwa, a następnie odsprzedaż z zyskiem innemu inwestorowi. Wypracowane zyski zaś przeznaczone są na dalszy rozwój przedsiębiorstwa. Fundusze venture capital (VC) tworzą: inwestorzy publiczni (np. władze lokalne, agencje rządowe), inwestorzy prywatni (banki, towarzystwa ubezpieczeniowe, banki, osoby fizyczne). Inwestycje planowane są na okres najczęściej od 3 do 7 lat. Po tym czasie fundusze VC wychodzą z przedsięwzięcia. Następuje to poprzez wprowadzenie akcji na giełdę i / lub zbycie udziałów na rynku pozagiełdowym.

Seed capital to podgrupa funduszy venture capital. Jest to kapitał przeznaczony na finansowanie inwestycji, które są w najwcześniejszej fazie funkcjonowania przedsiębiorstw – fazie załóżkowej. Obejmuje ona czas od powstania pomysłu do pojawienia się przedsiębiorstwa na rynku. Seed capital to fundusze dla przedsiębiorstw, które dopiero startują na rynku (nie działają dłużej niż dwa lata), gdzie fundusze inwestują w pomysły, a nie w gotowe produkty. Kwota, jaką można uzyskać wynosi mniej więcej od 200 tys. złotych nawet do miliona złotych. Procent udziałów, jakich będzie oczekiwał inwestor uzależniony jest między innymi od wielkości inwestycji, oczekiwanej stopy zwrotu, zaangażowania inwestora. Może to być od 20 do 80 procent. Plusy to: możliwość realizacji pomysłu, sfinansowanie ryzykownego przedsięwzięcia, uczestnictwo funduszu w opracowaniu strategii rozwoju firmy, a przede wszystkim to, że nie trzeba zwracać otrzymanego od inwestora kapitału. Inwestycje, które brane są pod uwagę przez fundusze, lokowane są najczęściej branżach takich jak: IT, biotechnologia, elektronika, ochrona środowiska, telekomunikacja, medycyna.

Aniołowie biznesu to inwestorzy prywatni, przedsiębiorcy lub zamożne osoby fizyczne, które chcą zainwestować kapitał własny, aby rozwinąć „młode” przedsiębiorstwo (firmę we wczesnej fazie rozwoju). W zamian przejmują część udziałów w przedsiębiorstwie. Zysk otrzymują dopiero przy wyjściu z inwestycji, odsprzedając swoje udziały. Aniołowie biznesu oprócz kapitału oferują także swoją wiedzę, doświadczenie oraz kontakty biznesowe. Aniołowie biznesu inwestują w firmy, które są dopiero w początkowej fazie rozwoju i poszukują kapitału na realizację innowacyjnych inwestycji. Wysokość kapitału od anioła biznesu najczęściej wynosi od 50 tys. złotych do miliona złotych. Aniołowie biznesu zwracają uwagę na dobrze opracowany biznesplan, atrakcyjny pomysł cechujący się wysoką stopą zwrotu z inwestycji oraz odpowiednio dobrany zespół projektowy (zespół ludzi odpowiedzialny za realizację przedsięwzięcia).

5. ZASADY PRZYGOTOWANIA WNIOSKU O DOTACJĘ

Przedsiębiorco pamiętaj! Nie powinieneś szukać inspiracji do napisania wniosku o przyznanie dotacji wertując opisy programów. Doświadczenia z poprzedniej perspektywy oraz realizacji projektów pokazują, że największe szanse na sukces mają przedsięwzięcia wynikające z potrzeb beneficjenta, wpisujące się w jego działalność, bazujące na jego wiedzy i doświadczeniu. W obecnej perspektywie także preferowane będą projekty „szyte na miarę”.

Wielkie pieniądze do podziału

W maju 2014 r. Komisja Europejska zatwierdziła Umowę Partnerstwa dla Polski. Całkowita alokacja dla Polski wynosi około **82,5 miliarda EURO**. W nowej perspektywie 2014-2020 **programy regionalne stanowią ok. 40% tej puli**. Umowa Partnerstwa jest również podstawowym dokumentem, który znajdzie swoje odzwierciedlenie w krajowych i regionalnych programach operacyjnych, w tym:

- Programie Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ) - 27,41 mld euro
- Programie Inteligentny Rozwój (PO IR) - 8,61 mld euro
- Programie Polska Cyfrowa (PO PC) - 2,17 mld euro
- Programie Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) - 4,69 mld euro
- Programie Polska Wschodnia (PO PW) - 2 mld euro
- Programie Pomoc Techniczna (PO PT) - 700,12 mln euro
- Regionalnych Programach Operacyjnych (RPO) – 31,28 mld euro.

Dokument oprócz alokacji na poszczególne programy operacyjne na poziomie krajowym określa również całkowitą alokację dla poszczególnych regionalnych programów operacyjnych, która przedstawia się następująco:

Województwo Dolnośląskie – 2,25 mld euro

Województwo Kujawsko-Pomorskie – 1,90 mld euro

Województwo Lubelskie – 2,23 mld euro

Województwo Lubuskie – 0,91 mld euro

Województwo Łódzkie – 2,26 mld euro

Województwo Małopolskie – 2,88 mld euro

Województwo Opolskie – 0,94 mld euro

Województwo Podkarpackie – 2,11 mld euro

Województwo Podlaskie – 1,21 mld euro

Województwo Pomorskie – 1,86 mld euro

Województwo Śląskie – 3,48 mld euro
Województwo Świętokrzyskie – 1,36 mld euro
Województwo Warmińsko-Mazurskie – 1,73 mld euro
Województwo Wielkopolskie – 2,45 mld euro
Województwo Zachodniopomorskie – 1,60 mld euro
Razem 15 województw: 29,19 mld euro

Województwo Mazowieckie – 2,09 mld euro – **przypominamy i podkreślamy w tym miejscu, że Mazowsze będzie dysponować mniejszą alokacją oraz niższym poziomem dofinansowania, aniżeli pozostałe regiony, które nadal kwalifikują się do regionów słabiej rozwiniętych.**

Razem 16 województw: 31,28 mld euro.

We wspomnianym układzie znajdują się obszary wspomagane przez fundusze unijne celem poprawy polskiej gospodarki zdefiniowane dla całej polityki spójności jako tzw. Cele Tematyczne (CT), które mogą zostać objęte wsparciem. Jest ich 11. Każdy z Celów Tematycznych składa się z priorytetów interwencji, które będą w sposób szczegółowy prezentowane w programach operacyjnych oraz linii demarkacyjnej, która wskazuje podział interwencji na poziom krajowy i regionalny. Z punktu widzenia przedsiębiorstw, najistotniejsze zakresy wsparcia to **CT1 – „Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji” oraz CT3 – „Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)”**.

Cel Tematyczny 1

W ramach pierwszego celu tematycznego dotacje będzie można otrzymać na wypromowanie działań inwestycyjnych pośród przedsiębiorstw, czyli na badania i innowacje. Dodatkowo pieniądze zostaną przeznaczone m. in. na centra badawczo-rozwojowe oraz wsparcie badań technologicznych. Z powyższego wsparcia skorzystać będą mogły projekty powiązane m.in. z :

- umacnianiem infrastruktury badawczo-rozwojowej jak i rozwojem badań i innowacji,
- inwestowaniem przedsiębiorstw w badania i innowacje oraz wspieraniem badań technologicznych.

Cel Tematyczny 3

Jeśli chodzi o drugi z najważniejszych celów, przedsiębiorstwa mogą liczyć na uzyskanie dotacji na zwiększenie atrakcyjności małych i średnich przedsiębiorstw, jak i sektorów związanych z rynkiem rolnym, rybołówstwem oraz akwakulturą.

Następujące rozwiązanie będzie możliwe do wykorzystania przez przedsiębiorstwa związane m.in. z:

- upowszechnianiem, poprzez wykorzystanie nowych pomysłów czy pomaganiu nowym firmom w rozpoczęciu i prawidłowym działaniu przedsiębiorstw,
- wdrażaniem modeli biznesowych, charakterystycznych dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- rozbudowaniem przedsiębiorstwa, a co za tym idzie ulokowaniem na rynku nowych produktów,
- dokonywaniem inwestycji w nowatorskie maszyny czy sprzęt służący do produkcji,
- rozrostem inkubatorów przedsiębiorczości.

Przedsiębiorca mający potrzebę sięgnięcia po środki z funduszy europejskich powinien wziąć pod uwagę, które z obszarów tematycznych wpisuje się w działalność firmy. Następnym krokiem jest dobranie odpowiedniego programu operacyjnego, ponieważ obszary tematyczne dla przedsiębiorców zostały zawarte w różnych programach. Każdy program składa się z osi priorytetowych (lub priorytetów), których cele są bardziej zawężone niż programu, natomiast każda oś priorytetowa zawiera jedno lub więcej działań (w niektórych programach nazewnictwo jest nieco odmienne). W ramach działań występują czasami także poddziałania czy schematy. Aby ustalić, do którego konkursu złożyć wniosek o dofinansowanie, musisz określić tę najmniejszą jednostkę, której cel odpowiada celowi Twojego projektu (może to być np. działanie, poddziałanie, schemat, obszar wsparcia). Informację tą znajdziesz w dokumencie Szczegółowy Opis Priorytetów (SZOP), który jest opracowany dla każdego programu (wyjątek stanowią programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej).

Przed przystąpieniem do wypełniania wniosku należy samodzielnie utworzyć konto w GWA (Generatorze Wniosków Aplikacyjnych) dostępnym na stronach każdego urzędu będącego Instytucją Pośredniczącą, Instytucją Wdrażającą lub Instytucją Zarządzającą w przyznawaniu środków. Aplikowanie rozpoczyna się od wybrania naboru. Formularz wniosku będzie dostępny w okresie naboru. Po wybraniu odpowiedniego naboru otwiera się dostęp do możliwości wypełnienia wniosku. Wypełnianie wniosku można w każdej chwili przerwać, zapisać i wrócić do edycji później. Wypełniony wniosek należy zatwierdzić w GWA, wygenerować plik PDF (wersja papierowa – jeśli jest konieczna i elektroniczna) i złożyć go w odpowiedniej jednostce. Procedura składania wniosków może być różna w zależności od Instytucji Pośredniczącej. Należy zatem dokładnie przeczytać dokumentację konkursową, na rzecz której przedsiębiorca przewiduje złożyć wniosek.

a. W jaki sposób wypełnić wniosek i złożyć go w odpowiedniej instytucji?

Sam wniosek stanowi zapis projektu, który jest podstawą do ewentualnego dofinansowania. Dlatego też zanim przejdziemy do pisania wniosku powinniśmy zastanowić się, co tak naprawdę chcemy osiągnąć i jaki pomysł chcemy wdrożyć dzięki pieniądзом z UE. Równie istotne jest sprawdzenie, w ramach jakiego programu unijnego będzie można zrealizować daną inwestycję.

Albowiem tylko ten wnioskodawca oraz projekt, którzy spełnią wszystkie wytyczne i kryteria danego programu operacyjnego ma szansę na uzyskanie dotacji. Należy pamiętać także o terminowym złożeniu wniosku. Jeśli data jego ostatecznego złożenia jest zbyt bliska, lepiej jest poczekać na kolejny nabór, gdyż musimy uwzględnić konieczność skompletowania wszystkich wymaganych dokumentów i załączników.

Warto poszukać w Internecie wzorów wniosków oraz biznesplanów (wraz z instrukcjami do ich wypełniania). Można je znaleźć na stronach internetowych dotyczących wybranego programu unijnego. Nie ma jednego wzoru formularza. Ich części różnią się w zależności od rodzaju programu operacyjnego czy kategorii, do jakiej należy beneficjent.

Na co zwracać uwagę przy pisaniu wniosku o dotację z Unii Europejskiej?

Przede wszystkim na sam sposób formułowania treści wniosku. Ciekawie i konkretnie opisany projekt, podkreślający przy tym cele przedsięwzięcia ma większe szanse na zdobycie wysokiej ilości punktów. Pamiętajmy o tym, żeby wszystkie założenia planowanej inwestycji, a także planowany sposób inwestowania i spodziewane rezultaty wdrożenia projektu były realne oraz zgodne z prawdą. Sprawdźmy również wszystkie dokumenty, załączniki oraz to, czy nie brakuje jakiegoś podpisu lub pieczętki.

Innym istotnym elementem przy próbie uzyskania wsparcia z UE jest posiadanie wkładu własnego. Przed przystąpieniem do tworzenia wniosku warto przeanalizować własne możliwości finansowe, ponieważ składanie wniosków w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 wiąże się z koniecznością każdorazowego ponoszenia wkładu własnego. Jest on różny w zależności od Programu Operacyjnego, rodzaju projektu, wielkości firmy lokalizacji inwestycji, planowanych wydatków, itp.

Jakie są główne elementy wniosku?

- Tytuł projektu (zwięzły i odnoszący się do zaplanowanych działań),
- Dane przyszłego beneficjenta (wnioskodawcy),
- Lokalizacja inwestycji,
- Cele danego projektu, które zawsze muszą być zgodne i odpowiednie do celów wybranego programu, priorytetu, działania,
- Szczegółowy opis projektu,
- Harmonogram realizacji inwestycji,
- Stan przygotowania projektu do realizacji (np. zezwolenia, koncesje, dokumentacja techniczna, itp.),
- Koszty i źródła finansowania (jednolita waluta – najlepiej polski złoty),
- Korzyści z realizacji projektu,

- Trwałość inwestycji,
- opisanie aspektów projektu przy pomocy wskaźników,
- analiza finansowa, ekonomiczna i prawna,
- cel: wskazanie celów projektu, sposobów ich osiągnięcia i spodziewanych efektów,
- Ewentualnie: wpływ projektu na środowisko.

Wszystkie pola zawarte we wniosku o dofinansowanie muszą być dokładnie wypełnione w programie internetowym Generator Wniosku Aplikacyjnego.

Po przygotowaniu wniosku i załączników o dofinansowanie z Unii Europejskiej należy podpisać dokumentację i jeszcze raz sprawdzić jej kompletność oraz zgodność z wytycznymi. Wniosek składamy w dwóch wersjach: papierowej (jeśli wymaga tego procedura) i elektronicznej (zawsze). Do częstych błędów należy niezgodność sumy kontrolnej w wersji papierowej z tą podaną elektronicznie. Przed złożeniem wniosku o dotację zawsze sprawdzamy czy te sumy są zgodne.

Aby prawidłowo wypełnić Generator Wniosków należy dokładnie sprawdzić, który z generatorów nas obowiązuje. Np. System Obsługi Wniosków Aplikacyjnych (dalej SOWA) dla projektów z PO WER jest narzędziem informatycznym przeznaczonym do obsługi procesu ubiegania się o środki pochodzące z krajowego programu operacyjnego na lata 2014-2020, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego.

b. Jak złożony wniosek będzie oceniany – ocena formalna i ocena merytoryczna (jak odwołać się od wyników oceny, jak i kiedy można uzupełnić złożony wniosek)?

Poruszając się w obszarze dotacji unijnych często usłyszeć można, że wniosek przeszedł/ został odrzucony formalnie bądź merytorycznie. Nie każdy jednak rozumie, co to oznacza w praktyce i jakie są tego konsekwencje.

Wnioski o dofinansowanie realizacji projektów ze środków unijnych składane są w odpowiedniej dla danego Programu Operacyjnego instytucji, gdzie poddawane są ocenie. Niezależnie od rodzaju wniosku czy działania ocena składa się zawsze z minimum dwóch etapów. Pierwszy z nich to ocena formalna, drugi – merytoryczna.

Ocena formalna polega na porównaniu złożonego wniosku z kryteriami formalnymi określonymi dla danego programu. Ocena formalna dokonywana jest na karcie oceny formalnej, która będzie się różnić w zależności od programu operacyjnego. Na tym etapie oceny osoby dokonują podstawowej weryfikacji złożonego przez nas wniosku. Najczęściej sprawdza się:

- Czy wniosek został złożony we właściwej instytucji?
- Czy wniosek został złożony w określonym terminie?
- Czy wniosek został sporządzony na obowiązującym formularzu?

- Czy wnioskodawca nie podlega wykluczeniu z ubiegania się o dofinansowanie?
- Czy suma kontrolna papierowej i elektronicznej wersji wniosku jest tożsama na wszystkich stronach wniosku?
- Czy wniosek jest kompletny?
- Czy wypełniono wszystkie wymagane pola we wniosku i złożono wymagane załączniki?
- Czy wniosek został wypełniony zgodnie z wytycznymi oraz odpowiednimi przepisami prawa?

Niespełnienie ww. kryteriów skutkuje formalnym odrzuceniem wniosku. W przypadku wystąpienia innych uchybień (np. brak wymaganych załączników, nieścisłości w treści czy sprzeczności pomiędzy poszczególnymi polami wniosku) instytucja dokonująca oceny może wezwać wnioskodawcę do uzupełnienia braków. Wezwanie takie ma formę pisemną, gdzie wymienione są wszystkie błędy wymagające poprawy. Wnioskodawca ma na to zazwyczaj kilka dni.

Jeżeli po złożeniu uzupełnień instytucja dokonująca weryfikacji nie ma więcej uwag, wniosek przechodzi pozytywnie ocenę formalną. Jeśli natomiast poprawiony wniosek nadal zawiera błędy – zostaje odrzucony formalnie i nie ma możliwości dokonywania dalszych uzupełnień. W takiej sytuacji, **w uzasadnionych przypadkach** istnieje możliwość odwołania się od decyzji instytucji, jednak jest to procedura długotrwała, a odwołanie niekoniecznie musi być rozpatrzone pozytywnie. Aby zaoszczędzić sobie takich komplikacji lepiej zastosować się do wszelkich uwag oceniającego. Żeby wniosek mógł uzyskać dofinansowanie wszystkie kryteria formalne muszą zostać bezwzględnie spełnione.

Dla wielu przedsiębiorców i beneficjentów są to rzeczy oczywiste, jednak proszę nam wierzyć, że z doświadczeń wiemy - najgorzej jest odpaść na błahostce formalnej (zwłaszcza, jeśli ma się świadomość, że nasz projekt jest świetny merytorycznie). **Przypominamy w tym miejscu – wniosek, który odpadnie na ocenie formalnej nie jest oceniany merytorycznie!** Dlatego uczulamy – powinna to być formalność, ale lepiej sprawdzić wszystko kilka razy, nawet rzeczy oczywiste.

Pozytywne przejście oceny formalnej skutkuje zawsze przekazaniem wniosku do kolejnego etapu – **oceny merytorycznej**, gdzie jest oceniany pod względem zgodności z kryteriami zawartymi w arkuszu oceny merytorycznej. Oceniany jest również budżet projektu, polegający na sprawdzeniu czy wszystkie przewidywane wydatki są niezbędne dla osiągnięcia zakładanych rezultatów projektu, czy zakładane koszty są racjonalne i nie zostały nienaturalnie zawyżone w porównaniu ze stawkami rynkowymi.

O przyznaniu dofinansowania przesądza w rzeczywistości spełnienie kryteriów merytorycznych. Ocena merytoryczna jest zazwyczaj punktowana. Punkty są przyznawane proporcjonalnie do spełnionych przez beneficjenta warunków określonych w arkuszu oceny

merytorycznej odpowiednim dla danego działania. Kryteria oceny oraz przypisane im ilości punktów różnią się ze względu na rodzaj działania i specyfikę projektu. Pewne kryteria sprawdzane są jednak w przypadku większości programów, niezależnie od rodzaju projektu. Są to:

- **trwałość osiągniętych wskaźników w czasie**

W przypadku zakupu sprzętu lub innych środków trwałych ważne jest, by były one wykorzystywane w przedsiębiorstwie w długim okresie czasu, a nie np. odsprzedane po zakończeniu realizacji projektu. Podobna zasada dotyczy wskaźników rezultatu, np. tworzenia nowych miejsc pracy - muszą one być utrzymane przez 3 do 5 lat od dnia zakończenia projektu, inwestycje wystarczy utrzymywać przez minimum 2 lata

- **liczba nowych miejsc pracy, jakie powstaną w wyniku realizacji projektu**

Jeżeli w projekcie przewidziane jest trwałe zatrudnienie dodatkowych osób, wpłynie to pozytywnie na jego ocenę przez ekspertów.

- **wysokość wkładu własnego**

Przedsiębiorcy, którzy wnioskuje o niższy niż możliwy poziom dofinansowania i tym samym zwiększają wysokość wkładu własnego, mają szansę uzyskać dodatkowe punkty preferencyjne.

- **doświadczenie przedsiębiorcy w realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych i krajowych,**

Posiadanie doświadczenia w realizacji podobnych projektów zwiększa szansę, że i ten projekt zostanie sprawnie zrealizowany.

- **poziom innowacyjności projektu,**

Innowacyjność to pojęcie rozumiane różnie w poszczególnych działaniach i programach operacyjnych. Dlatego na początku warto sprawdzić, co oznacza w konkretnym przypadku. Rozróżniamy cztery rodzaje innowacji:

1. produktowa – wprowadzenie nowego produktu/usługi lub znaczące ulepszenie oferowanych produktów/usług,
2. procesowa – wprowadzenie nowych lub ulepszonych metod produkcji lub dostaw,
3. marketingowa – zmiany w wyglądzie produktu, jego opakowaniu, jego promocji, ceny, skierowanie produktu do nowej grupy odbiorców,
4. organizacyjna – zastosowanie nowej organizacji firmy, miejsc pracy, itp.

- **zgodność z politykami horyzontalnymi (może też to być kryterium formalne)**

Polityki horyzontalne są związane z ochroną środowiska naturalnego, wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn oraz rozwojem społeczeństwa informacyjnego. Jeżeli projekt wpływa pozytywnie na realizację tych polityk, może uzyskać dodatkowe punkty rankingowe za wpływ na każdy z wymienionych obszarów.

Pozytywny wynik oceny merytorycznej jest ogłaszany, kiedy wniosek uzyska określony procent z maksymalnej możliwej do zdobycia liczby punktów. Przejście weryfikacji merytorycznej nie oznacza jednak, że projekt uzyskał dofinansowanie. Często zdarza się, że zainteresowanie danym konkursem jest bardzo duże i zgłasza się bardzo dużo chętnych. Jeżeli pozytywnie oceniona zostanie taka liczba wniosków, dla której łączny poziom dofinansowania jest wyższy niż pula środków przewidzianych na dany konkurs, konieczne jest zaostrożenie kryteriów i wybranie tylko najlepszych wniosków. W pierwszej kolejności dofinansowane zostaną te projekty, które uzyskały największą liczbę punktów na etapie oceny merytorycznej. Jeżeli kilka projektów uzyska taką samą liczbę punktów – o wyborze zdecydować może kolejność zgłoszenia. Po podjęciu ostatecznej decyzji o wyborze projektów do dofinansowania następuje podpisanie umowy z beneficjentem.

Projekty, które przeszły pozytywnie ocenę formalną i merytoryczną, a nie otrzymały dofinansowania, umieszczone zostają na liście rezerwowej. W przypadku rezygnacji lub konieczności zwrotu dotacji przez któregoś z beneficjentów albo w sytuacji, gdy zwiększy się kwota przewidziana na dany konkurs, mogą one otrzymać dofinansowanie w terminie późniejszym.

Pozytywne przejście oceny formalnej czy nawet merytorycznej nie oznacza więc, że nasz projekt uzyska dofinansowanie. Negatywny wynik nie skreśla też ostatecznie projektu – do naszej dyspozycji pozostają wszelkie dostępne prawem środki odwoławcze – **protest i skarga**.

Protest oznacza pisemne wystąpienie Wnioskodawcy, w którym kwestionuje on ocenę zgłoszonego przez siebie wniosku o dofinansowanie dokonaną przez Komisję Konkursową lub poprawność przeprowadzenia postępowania konkursowego, skutkującą negatywną oceną projektu. W przypadku nieuwzględnienia protestu, negatywnej ponownej oceny projektu lub pozostawienia protestu bez rozpatrzenia wnioskodawca może wnieść **skargę** do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, a w ostateczności **skargę kasacyjną** bezpośrednio do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

W większości programów przewidziane są specjalne środki na protesty i skargi, jednak aby uzyskać dofinansowanie, muszą mieć miejsce faktyczne błędy w ocenie naszego wniosku lub w całym postępowaniu konkursowym. Odwołujący się musi wykazać te błędy oraz ich wpływ na negatywną ocenę wniosku.

Uwaga! Często zdarza się, że w przypadku wniosków, które uzyskały pozytywną ocenę merytoryczną, ale nie otrzymały wsparcia, nie istnieje możliwość odwołania się od decyzji Komisji Konkursowej.

c. Jakie są najczęstsze błędy i jak ich unikać. Elementy zarządzania ryzykiem w projekcie. Minimalizacja negatywnych skutków ewentualnej porażki. Jak poprawić wniosek i ponownie złożyć go w procedurze konkursowej?

Pierwsza grupa błędów to **błędy wynikające z braku znajomości wytycznych i instrukcji.**

Najczęstszą przyczyną występowania błędów są:

- brak jednolitych/ spójnych przepisów dotyczących danego obszaru,
- wzajemnie wykluczające się lub sprzeczne wytyczne,
- częste zmiany przepisów i wytycznych,
- niewystarczająca znajomość przepisów,
- brak doświadczenia,
- bezkrytyczne powielanie cudzych rozwiązań,
- złe nawyki,
- brak merytorycznych szkoleń uczących pisania projektów,

Najważniejsze to **nie kierować się zapisami z poprzednich naborów i innych programów i działań**, gdyż nawet w obrębie tego samego priorytetu znajdują się różnice w prezentacji kluczowych informacji. Za każdym razem **należy przestudiować dokładnie nową dokumentację**. Pisanie „na pamięć” jest równie ryzykowne jak jazda samochodem „na pamięć” i może skutkować odrzuceniem wniosku.

Najwięcej problemów związanych ze zrozumieniem instrukcji dotyczyło **wskaźników produktu i rezultatu**. Należy zawsze zwrócić uwagę, co oznacza rok „n”, czy należy wpisywać wskaźniki w sposób skumulowany i przez jaki okres. Błędy we wskaźnikach to często błędy, których nie można poprawiać, dlatego też **złe wpisanie wskaźników może skutkować odrzuceniem projektu lub brakiem możliwości jego rozliczenia**. Problematyczne są również fragmenty instrukcji dotyczących przygotowywania **harmonogramu rzeczowo – finansowego** (prezentacja kosztów, jej szczegółowość, nazewnictwo) oraz **harmonogramu płatności** (wskazanie okresów ponoszenia wydatków oraz przewidywanego czasu otrzymania dotacji w formie zaliczki lub refundacji).

Kluczową kwestią jest również zakwalifikowanie firmy i typu projektu do danego programu i działania. Błędy tego typu są już rzadkością, ale zdarzają się i powodują natychmiastowe odrzucenie wniosku.

Druga grupa najczęściej popełnianych błędów to niespójności i oczywiste błędy. Ta grupa błędów jest już całkowicie zależna od wnioskodawców. Można też łatwo ją wyeliminować, gdy zapewnimy weryfikację całości dokumentacji przez jedną czy dwie osoby. Takim błędom sprzyja

również pośpiech, co niestety w przypadku krótkich naborów wniosków jest nieuniknione. Czas na sprawdzenie wniosków musi się jednak znaleźć, gdyż w najgorszych przypadkach może się to skończyć katastrofą. Błąd „literówkowy” czy w podanych kwotach (tzw. „czeski” błąd, jedna cyferka za dużo, za mało itd.) powoduje, że projekt zostanie odrzucony lub po prostu danego wskaźnika nie będzie dało się rozliczyć, gdyż jego wartość z powodu błędnej cyfry może być nierealna do osiągnięcia. A nie zawsze oceniający dają wiarę tzw. „oczywistym pomyłkom pisarskim”.

Niespójności między poszczególnymi elementami wniosku i załącznikami to też często wynik zmiany planów i założeń. Zmiana koncepcji podczas pisania wniosków to praktyka nagminna, która skutkuje tego typu błędami. Przy braku wnikliwej weryfikacji stanowi to bardzo poważne ryzyko odrzucenia wniosku.

Wskazane wyżej błędy wydają się z pozoru błahe, ale ze względu na bardzo poważne konsekwencje należy je wyeliminować. Najprostszym sposobem jest poświęcenie kilku godzin na dokładne przeczytanie wniosku i wszystkich załączników.

Trzeci typ często spotykanych błędów to **nieprawidłowe załączniki**. Pierwszym problemem, na jaki się potykamy, to określenie listy odpowiednich załączników dla naszego typu projektu. Niestety **każdy typ projektu ma inne załączniki**, dlatego trzeba bardzo uważnie taką listę załączników przygotowywać konsultując się np. z punktami informacyjnymi. Projekty budowlane (te dzielą się również na kilka typów), informatyczne, zakładające zakup środków trwałych, wpływające na środowisko wymagają innych załączników i nieraz konieczna jest konsultacja ze specjalistami w zakresie prawa budowlanego czy ochrony środowiska, architektami itp.

Gdy już uda się nam przygotować listę potrzebnych załączników, to następnym problemem jest czas na ich pozyskanie. Przygotowanie oświadczeń to sprawa dość prosta, wyzwaniem są **dokumenty zewnętrzne** (promesy kredytowe, pozwolenia, decyzje, opinie, patenty, raporty badawcze, opinie o innowacyjności czy zabezpieczenie projektu itp.). Praktyka pokazuje, że dokumenty te zawsze są gotowe później niż planowano pierwotnie. **Starania o te dokumenty należy rozpocząć jak najszybciej i potraktować je priorytetowo**. Nie zawsze jest bowiem możliwość uzupełnień.

Kolejnym problemem związanym z załącznikami jest ich treść. Musimy zadbać o to, aby **dokumenty wystawiane przez zewnętrzne podmioty były spójne z naszą koncepcją**. A ponadto należy je uważnie przeczytać nawet, jeśli dokumenty te są bardzo obszerne. Aby nie okazało się, że jakiś zapis np. w decyzji środowiskowej przeczy naszemu projektowi.

Powyższe grupy ryzyka nie wyczerpują katalogu błędów, gdyż różnorodność błędów jest nieograniczona tak jak nieograniczona jest wyobraźnia i pomysłowość autorów wniosków a także osób je oceniających.

Podsumowując, **najważniejszą kwestią dla przyszłych autorów wniosków jest ustalenie koncepcji i planu przygotowania wniosku**. Konieczne jest **pełne zaangażowanie w projekt**, gdyż co z tego, że będziemy mieli 99% informacji i dokumentów, gdy brakujący 1% skutkować będzie odrzuceniem wniosku. Zalecamy uważne czytanie instrukcji i weryfikację wniosków z wszystkimi załącznikami przed złożeniem. Proponujemy jak najwcześniej zacząć zbieranie załączników i danych do przygotowania wniosku. Aby przygotować dobry projekt nie można czekać na ostatnią chwilę.

d. Słowa kluczowe – jak opisać projekt, aby był on interesujący z punktu widzenia oceniającego?

Mając na uwadze doświadczenie z poprzedniej perspektywy bardzo ważną kwestią wydaje się być fakt, aby szczegółowo nie opisywać każdego problemu, zagadnienia i działania. Oceniających bardziej interesują konkrety. Czyli należy skupić się na tym, gdzie leży problem, podając dane statystyczne, finansowe i wszelkie inne dostępne. Należy również używać wszelkiego rodzaju skrótów, czyli wyrazów, które wielokrotnie pojawiają się w projekcie, które są dla niego niezbędne, a pochłaniają dużą liczbę znaków – ułatwi to nam wypełnienie wniosku i zmieszczenie się w odpowiedniej liczbie znaków.

Koniecznym jest dokładne zapoznanie się z instrukcją wypełniania wniosków, bo na jej podstawie oceniający dokonują oceny. Choć w praktyce różnie to wygląda, generalnie w instrukcji do wypełniania wniosków powinny znaleźć się szczegóły wskazujące na to, co powinno znaleźć się we wniosku o dofinansowanie.

Po pierwsze:

Zapoznanie się z dokumentacją ułatwi wpisanie celu naszego projektu w generalne cele danego naboru, a tym samym przybliży nas do osiągnięcia sukcesu. Wielu doradców zajmujących się na co dzień pisaniem wniosków dla różnych podmiotów doskonale wie, jak cenne jest używanie sformułowań zaczerpniętych z właściwej dla danego naboru dokumentacji. Posługiwanie się tą terminologią świadczy bowiem o doskonałej znajomości przedmiotu, a także przemyślanym podejściu do opracowania wniosku. Pozwala także niejako „przypodobać” się oceniającemu, który po kilku latach pracy już niemal zaczyna myśleć unijną nowomową. A jak wiadomo, nic tak nie zbliża, jak posługiwanie się branżową terminologią, której większość przeciętnych zjadaczy chleba raczej nie rozumie.

Po drugie:

To punkt niby oczywisty, ale wiele projektów nie dostaje dofinansowania, ponieważ wypełniający wnioski robili to „na logikę” – bez sięgania do instrukcji. Nawet najlepszy pomysł na projekt może nie doczekać się dofinansowania, jeśli opracujemy wniosek niezgodnie z instrukcją jego wypełniania. Nie wpisujemy zatem do poszczególnych rubryk takich informacji, które intuicyjnie wydają się nam właściwe. Zanim napiszemy cokolwiek, zobaczymy w instrukcji, jakiego rodzaju dane powinny w tym miejscu zostać umieszczone. Każdy konkurs, w ramach którego możemy wystąpić o dofinansowanie naszego projektu, zawiera własną instrukcję wypełniania wniosku. Co więcej, niektóre instrukcje sformułowane są w sposób niezwykle pomocny, zawierają konkretne przykłady, jakiego rodzaju informacje w danym miejscu powinny zostać wpisane. Nie przerażajmy się więc objętością tych dokumentów, które często przypominają opasłe podręczniki. Jeśli będziemy korzystać z nich punkt po punkcie, wypełniając nasz formularz, przekonamy się, że opracowanie wcale nie jest zbyt obszerne, a stanowi niezwykle praktyczny i przydatny przewodnik.

Po trzecie:

Przygotowanie prawidłowego wniosku o dofinansowanie nie będzie możliwe, jeśli dobrze nie przemyślimy naszego projektu i będziemy chcieć wpisać do formularza zbyt dużo informacji. Jest on skonstruowany w taki sposób, że kilkakrotnie musimy powtórzyć te same dane, w nieco innym kontekście. Jeśli nasze opisy będą ze sobą niespójne, wniosek trafi do kosza. Oceniający nie będzie bowiem w stanie stwierdzić, o co nam w projekcie chodzi i co chcemy dzięki niemu uzyskać. Co więcej, rozpisany i chaotyczny wniosek stanowi przede wszystkim niebezpieczeństwo dla nas samych – założmy, że jednak otrzymamy dofinansowanie – realizacja projektu, w którym sami się gubimy, nastarczy nam więcej problemów niż korzyści. Zanim więc przystąpimy do pisania, wypunktujmy nasz projekt dla samych siebie, precyzując, jaki cel chcemy dzięki niemu osiągnąć, w jakim czasie (niech będzie to termin realny!), poprzez jakie działania i za jakie kwoty. Często przedsiębiorcy decydują się na udział w danym konkursie, skupiając się jedynie na tym, że na ich konto popłyną spore sumy, nie analizując jednak, czy na całym przedsięwzięciu naprawdę zyskają. Jest to jednak myślenie błędne i przede wszystkim bardzo niebezpieczne. Jeśli firma otrzyma pieniądze, wyłoży dodatkowo spory wkład własny, a przedsięwzięcie okaże się biznesowym niewypałem, stanie przed poważnym dylematem, czy da radę „docisnąć” projekt, czy może lepiej będzie zwrócić otrzymane kwoty.

6. PROMOCJA PROJEKTU

Otrzymanie środków unijnych przynosi swoisty **prestż**. Wszak by to osiągnąć, należało wyróżnić się w konkurencyjnej stawce. Z drugiej strony otrzymanie unijnego dofinansowania zobowiązuje do troski o wizerunek, aby opinia publiczna nie miała wątpliwości, że dany podmiot na unijne wsparcie zasłużył. **Przedsiębiorca korzystający z unijnego wsparcia** ma zatem nie tylko **prawo, ale i obowiązek, aby o tym informować**. Informacje o dofinansowaniu powinien podawać w trakcie realizacji projektu, przy okazji wszystkich działań informacyjnych i promocyjnych, jakie w związku z nim podejmuje. We właściwy sposób musi także oznakować dokumenty przeznaczone do publikacji i dla uczestników projektów, miejsce realizacji projektu i swoją stronę internetową (jeśli taką posiada). W ten sposób przekazuje innym informacje o otrzymaniu dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.

A inni... jak Cię widzą tak Cię piszą! Wszak hojny dawca – z różnych względów – rzadko pozostaje anonimowy. Unia Europejska, choćby chciała, nie może ukryć faktu, że finansowo wspiera lub wspierała określone przedsięwzięcia. Jest ona bowiem organizacją, której budżet pochodzi od państw i obywateli, a zatem jest publiczny. To zaś powoduje, że Unia ma obowiązek egzekwowania, a każdy jej obywatel prawo dostępu do informacji o dofinansowaniu tych czy innych projektów. **Prawo unijne (§A ; §B) nakazuje przedsiębiorcy informować o otrzymanych środkach unijnych.** Jak to robić?

Po pierwsze – w ściśle określony sposób (nie improwizujemy!), wykorzystując gotowe znaki Unii Europejskiej i jej funduszy, oczywiście wedle reguł: klarowność, wielkość, wyłączość, korzystający ze środków unijnych **przedsiębiorca musi oznaczać**:

- Działania informacyjne i promocyjne,
- Dokumenty związane z projektem podawane do wiadomości publicznej i przeznaczone dla uczestników projektów,
- Miejsca realizacji współfinansowanego przedsięwzięcia.

Każde oznaczenie musi zawierać:

- Znak Funduszy Europejskich (właściwy dla danego programu),
- Znak Unii Europejskiej (właściwy dla danego funduszu).

W przypadku projektów współfinansowanych z programu regionalnego również herb województwa lub oficjalne godło promocyjne województwa. Znak Funduszy Europejskich oraz znak Unii Europejskiej muszą być zawsze umieszczone w widocznym miejscu, w rozmiarze odpowiednim do charakteru i wielkości materiału, przedmiotu lub dokumentu, w sposób wyraźny i czytelny dla

odbiorcy (**Poradnik**).

Znak Funduszy Europejskich

Znak Funduszy Europejskich składa się z symbolu graficznego, nazwy Fundusze Europejskie oraz nazwy programu, z którego pochodzi wsparcie.

Znak Unii Europejskiej

Znak Unii Europejskiej składa się z unijnej flagi, napisu Unia Europejska i nazwy funduszu, z którego pochodzi wsparcie.

Zestawienie znaków

Zestawienie znaków składa się ze znaku Funduszy Europejskich i znaku Unii Europejskiej, którym towarzyszyć może oznaczenie odpowiedniej instytucji, herb województwa lub jego oficjalne logo promocyjne bądź logo beneficjenta danego projektu. W ciągu znaków można zamieścić także logo projektu bądź partnera projektu. Liczba znaków w zestawieniu nie może jednak przekraczać czterech, łącznie ze znakami Funduszy Europejskich oraz Unii Europejskiej. W zestawieniu znak Funduszy Europejskich musi być umieszczony z lewej strony, zaś znak Unii Europejskiej z prawej strony. Pozostałe znaki muszą znaleźć się pomiędzy nimi.

MINISTERSTWO
INFRASTRUKTURY
I ROZWOJU

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Gdy nie można zamieścić znaków w poziomie, można wykorzystać ułożenie pionowe – znak Funduszy Europejskich na górze, a znak Unii Europejskiej na dole. Pomiędzy nimi muszą znaleźć się pozostałe znaki.

W razie potrzeby można umieścić inne znaki, lecz muszą się one znaleźć poza zestawieniem. Nie mogą także być większe od symbolu Unii Europejskiej i należeć do podmiotów wykonujących działania i usługi w ramach projektu, jeśli nie są beneficjentami.

Projekty współfinansowane z wielu programów lub funduszy

Jeżeli dane działanie informacyjne lub promocyjne, dokument albo materiał dotyczy:

- projektów realizowanych w ramach kilku programów, należy stosować wspólny znak Fundusze Europejskie.

- projektów dofinansowanych z więcej niż jednego funduszu polityki spójności, znak Unii należy podpisać tekstem: Unia Europejska i Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne.

Zapewniwszy powyższe standardy – przedsiębiorca powinien zadbać o marketingowe elementy promocji projektu, mając wszakże na względzie, że nie każdy chwyt reklamowy wypada w tej sytuacji stosować. Z pewnością lepiej dwa razy się zastanowić, aniżeli raz się ośmieszyć, przy okazji nadwątlając wizerunek Unii Europejskiej i jej funduszy. Najlepiej uczyć się od... **najlepszych**.

7. Sprawozdawczość merytoryczna i finansowa – jak uniknąć najczęstszych błędów i nie zwracać udzielonego wsparcia na podstawie doświadczeń perspektywy 2007-2013?

Instytucje udzielające wsparcia oczekują od beneficjentów spełnienia szeregu zobowiązań wynikających bezpośrednio z umowy o dofinansowanie, odpowiednich ustaw, rozporządzeń oraz wytycznych. Błędy na tym etapie mogą wiązać się nawet z koniecznością zwrotu otrzymanych środków. Sprawozdawczość merytoryczna i finansowa w projekcie polega na prawidłowym rozliczaniu wydatków z przyznanej dotacji. Przez cały okres realizacji projektu przedsiębiorca, będący beneficjentem, powinien regularnie informować o czynionych postępach instytucję, która udzieliła mu wsparcia. Sprawozdania należy przygotowywać na specjalnym formularzu. Częstotliwość ich składania określona jest w umowie o dofinansowanie – najczęściej wymagane są minimum raz na 3 miesiące. W sprawozdaniach informuje się o podejmowanych działaniach, uzyskiwanych efektach oraz ponoszonych wydatkach – wszystko to w odniesieniu do założeń z wniosku o dofinansowanie. Przedstawia się również plan działań na okres poprzedzający złożenie kolejnego sprawozdania.

Sprawozdania z postępu w realizacji projektu są najczęściej integralną częścią wniosku o płatność. Jest on podstawą do wypłaty przyznanej dotacji w formie **zaliczki, refundacji częściowej lub całkowitej**. Sposoby przekazywania transz mogą być różne w zależności od rodzajów projektu lub programu operacyjnego.

Rozliczenie w formie zaliczki polega na wykazaniu we wniosku o płatność poniesionych wydatków kwalifikujących się do objęcia wsparciem lub na zwrocie zaliczki. Składając wniosek o płatność rozliczający zaliczkę, Beneficjent zobowiązany jest do rozliczenia co najmniej 70% kwoty zaliczki, przewidzianej do rozliczenia w Harmonogramie rzeczowo-finansowym Projektu lub w Harmonogramie płatności, przypadającej na dany etap Projektu oraz kwoty zaliczki nierozliczonej w poprzednim etapie Projektu. Ww. harmonogramy stanowią integralną część wniosku o dofinansowanie projektu. W przypadku wniosku ostatecznie rozliczającego zaliczkę, Beneficjent jest zobowiązany do rozliczenia w składanym wniosku o płatność 100 % otrzymanej zaliczki.

Refundacja w odróżnieniu od płatności zaliczkowych, refundacja (części lub całości wydatków) następuje dopiero po poniesieniu wydatków kwalifikujących się do wsparcia. Czyli generalna zasada jest taka, że najpierw wydatki związane z realizacją projektu są ponoszone ze środków własnych beneficjenta, a później dopiero zwracane, czyli refundowane ze środków europejskich w określonej wysokości i w oparciu o określone dokumenty. W celu otrzymania refundacji części lub całości poniesionych wydatków, beneficjent składa wniosek o płatność do właściwej instytucji, do którego

załącza m.in. kopie faktur lub innych dokumentów potwierdzających poniesione wydatki albo zestawienie faktur lub dokumentów. Rodzaj wymaganych dokumentów potwierdzających poniesione wydatki powinien zostać określony w umowie o dofinansowanie.

Sprawozdania z realizacji projektu są weryfikowane pod względem zgodności z założeniami przedstawionymi we wniosku o dofinansowanie oraz poprawności ponoszonych wydatków. Jeżeli znajdują się w nim błędy lub niejasności, będzie trzeba uzupełnić wniosek lub go poprawić. Jest to wygodna forma współpracy, gdyż już na tym etapie możesz zweryfikować, co może być sprzeczne z oczekiwaniami Instytucji Pośredniczącej II stopnia lub Instytucji Zarządzającej. Dotacja może być cofnięta, jeżeli okaże się, że przedsiębiorca realizuje projekt niezgodnie z założeniami, które zostały zawarte we wniosku o dofinansowanie lub nie osiągnięto któregoś z zamierzonego i wpisanego celu. Całość lub część dotacji będzie trzeba zwrócić, jeżeli nie zostanie dochowana obowiązująca procedura, związana na przykład z wyborem dostawców lub usługodawców.

O płatność występujesz, gdy:

- wnioskujesz o przekazanie zaliczki na realizację projektu,
- wnioskujesz o refundację kosztów, które już poniosłeś,
- chcesz rozliczyć otrzymane zaliczki – wtedy musisz wykazać wydatki, które poniosłeś i opłaciłeś z otrzymanych wcześniej zaliczek,
- jesteś jednostką sektora finansów publicznych, a środki na projekt zostały zapisane w budżecie – rozliczenie wydatków.
- złożeniu i zweryfikowaniu przez Instytucję Pośredniczącą w terminach określonych w umowie o dofinansowanie wniosku o płatność towarzyszy rozliczenie ostatniej transzy dofinansowania, w której wykazano wydatki kwalifikowalne w wysokości co najmniej 70% łącznej kwoty otrzymanych transz dofinansowania, z zastrzeżeniem że nie stwierdzono nieprawidłowości finansowych.

Występując o zaliczkę, jej wysokość przedsiębiorca kalkuluje na podstawie kosztów, jakie planuje ponieść w okresie poprzedzającym złożenie kolejnego wniosku/sprawozdania, oczywiście na podstawie wniosku o dofinansowanie. Jednocześnie musi wziąć pod uwagę dopuszczalne limity wysokości zaliczki określone w umowie o dofinansowanie i zawarte w harmonogramie płatności stanowiącym załącznik do wniosku o dofinansowanie, na podstawie którego zawierana jest umowa. Harmonogram płatności wymaga podpisów osób do tego upoważnionych, które podpisywały wniosek o dofinansowanie. W trakcie realizacji projektu dopuszczalna jest zmiana harmonogramu płatności. Aczkolwiek należy pamiętać, iż taka zmiana musi uzyskać zgodę Instytucji Pośredniczącej, a to może potrwać nawet kilka tygodni.

Jeżeli wniosek służy rozliczeniu poniesionych już kosztów w części finansowej należy przedstawić zestawienie wydatków, odnosząc je do szczegółowego budżetu z wniosku o dofinansowanie. Często wymagane jest również załączenie kopii dokumentów księgowych potwierdzających poniesienie tych wydatków.

Podczas realizacji projektu bardzo ważne jest, aby beneficjent zbierał wszelkie związane z nim dokumenty. Często zdarza się, że będzie trzeba je przedstawić wraz z wnioskiem o płatność, aby otrzymać wypłatę przyznanego dofinansowania. Najczęściej wymagane to jest przy składaniu pierwszego wniosku o płatność. Niezbędne są wszelkie dokumenty potwierdzające nabycie i instalację środków trwałych, budowę obiektów czy skorzystanie z usług przewidzianych w projekcie. Wymagane są przede wszystkim faktury i potwierdzenia przelewów, ale również protokoły przekazania towarów, odbioru zleconych prac czy wykonania usług. Jeżeli w ramach projektu zatrudniano pracowników – niezależnie od tego czy ich wynagrodzenie podlegało dofinansowaniu – niezbędnie należy dysponować pełną dokumentacją potwierdzającą przeprowadzenie obiektywnego procesu rekrutacji, zawarcie umów oraz wywiązywanie się ze zobowiązań wobec zatrudnionych, ZUS i skarbu państwa.

Dokumentacja finansowa w projekcie może podlegać kontrolom. Zazwyczaj odbywa się to już podczas weryfikacji wniosków o płatność (zasady rozliczania wymagają dołączenia kopii dokumentów), a czasem dopiero podczas kontroli na miejscu realizacji projektu czy w siedzibie beneficjenta. Dlatego beneficjent zobowiązany jest każdorazowo udostępnić dokumenty związane z projektem osobom kontrolującym – zarówno z instytucji związanych z Funduszami Europejskimi, jak i np. z kontroli skarbowej.

Każdy dokument księgowy powinien być oznakowany w sposób przypisujący go jednoznacznie do konkretnego projektu – np. pieczętą zawierającą taką informację. Niezbędne jest też zaznaczenie, czy wydatek został poniesiony zgodnie z zasadą konkurencyjności bądź zamówienia publicznego, jakie było wymagane w procedurze przygotowania zamówienia towaru lub usługi. Ma to zapobiec próbom wykorzystania tego samego dokumentu do uzyskania zwrotu kosztów w więcej niż jednym projekcie.

Wszystkie dokumenty dotyczące realizowanego projektu powinny być księgowane w sposób umożliwiający ich szybką, łatwą i jednoznaczną identyfikację. Tak zwana odrębna ewidencja księgowa może oznaczać wprowadzenie jednolitego oznakowania dofinansowanych pozycji bądź ujmowanie ich na specjalnie w tym celu utworzonych kontach.

Wszystkie płatności w projekcie muszą się odbywać za pośrednictwem osobnego konta bankowego wskazanego w umowie dotacji.

W związku z wymogiem prowadzenia wyodrębnionej ewidencji księgowej oraz koniecznością odpowiedniego dokumentowania osiągniętych rezultatów w trakcie realizacji projektów unijnych i po ich zakończeniu należy zachować szczególną dokładność. W zależności od projektu dokumenty po zakończeniu realizacji projektu należy przechowywać od 10 do 20 lat. Można o tym pomyśleć już na etapie pisania wniosku o dofinansowanie i zabezpieczyć odpowiedni sprzęt, np. meble do odpowiedniego przechowywania dokumentacji przez tak długi okres archiwizacji.

Każdy projekt rozlicza się na podstawie prawidłowo wypełnionego wniosku o płatność poprzez Generator Wniosków Płatniczych. W celu prawidłowego wypełnienia wniosku należy bezwzględnie zapoznać się z instrukcją dla użytkowników, przygotowaną właśnie w tym celu. Wnioski składają się z części merytorycznej jak m. in. postęp rzeczowy, planowanie działań w kolejnym wniosku o płatność oraz części finansowej – to jest postępu finansowego dokonanego w okresie sprawozdawczym.

Ważne: Pierwsza transza dofinansowania przekazywana jest w wysokości i w terminie określonym w pierwszym wniosku o płatność.

Prawidłowo sporządzony wniosek o płatność powinien być:

- sporządzony w obowiązującej wersji Generators Wniosków Płatniczych,
- sporządzony zgodnie z obowiązującymi instrukcjami,
- podpisany przez osobę do tego upoważnioną,
- zawierający wszystkie wymagane i poprawnie sporządzone załączniki,
- złożony w wymaganym terminie, w wersji papierowej (w szczególnych przypadkach) oraz w wersji elektronicznej SL2014,
- spójny w poszczególnych pozycjach wniosku, a także z zapisami wniosku o dofinansowanie oraz założeniami umowy, dokumentacją projektu oraz załącznikami do wniosku o płatność.

Wykaz najczęściej popełnianych błędów w dokumentacji składanej przy rozliczaniu projektu na podstawie wniosków o płatność perspektywy finansowej na lata 2007-2013:

Na przykład we wniosku o płatność w PO KL:

- poz.(4); (8); (9) – błędnie wprowadzane wartości, ich niezgodność z załącznikiem nr 1 do wniosku o płatność oraz dokumentami źródłowymi (np. fakturami), błędy rachunkowe,
- poz.(5) – niewystarczający zakres informacji dotyczących postępu rzeczowego realizacji projektu, niespójność z założeniami wniosku o dofinansowanie, załącznikiem nr 2 do wniosku o płatność oraz formularzem PEFS,
- poz.(10) – wskazywanie niewłaściwych wartości w kolumnie „Planowane wydatki (PLN)” oraz „Planowana kwota wnioskowana (PLN)” w stosunku do kwot rozliczonych oraz całkowitej wartości projektu,

- poz.(11) – niewystarczający zakres informacji dotyczących postępu rzeczowego w kolejnym okresie realizacji projektu,
- poz. (12) – brak uzupełnienia pola wniosku w przypadku wystąpienia problemów z prawidłową realizacją projektu.

Załącznik nr 1 do wniosku o płatność „Zestawienie dokumentów potwierdzających poniesione wydatki objęte wnioskiem”:

- niespójność numerów dokumentów, kwot, rodzaju zakupionych towarów, usług wskazanych w załączniku nr 1 z dokumentami źródłowymi,
- nieprawidłowe wskazanie oraz brak wszystkich dat zapłaty za powstałe zobowiązanie (w przypadku gdy zapłata następowała w kilku ratach),
- błędy rachunkowe,
- brak zaznaczenia T/N w kolumnie „cross-financing” oraz „zadania zlecone”,
- brak dokumentów potwierdzających wniesienie wkładu prywatnego (jeżeli dotyczy),
- brak wyciągów bankowych potwierdzających opłacenie dokumentów w całości (jeżeli dotyczy).

Załącznik nr 2 do wniosku o płatność „Szczegółowa charakterystyka udzielonego wsparcia”:

- błędy rachunkowe w poszczególnych tabelach załącznika (zarówno w okresie sprawozdawczym jak i narastająco),
- niespójność z danymi wynikającymi z Formularza PEFS,
- w tabeli nr 7:
  - brak wszystkich wskaźników rezultatów i produktów wyszczególnionych we wniosku o dofinansowanie oraz w umowie (w przypadku projektów rozliczanych ryczałtowo),
  - niezgodność wartości docelowej wskaźników z zapisami wniosku o dofinansowanie.

Audyty projektów unijnych

Celem audytu jest uzyskanie pewności, że realizacja projektu finansowanego z funduszy strukturalnych przebiega w jednostce beneficjenta zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz zawartymi umowami i wnioskami o dofinansowanie projektu. Ma również w sposób racjonalny dowieść, że projekt jest wykonywany zgodnie z obowiązującymi w jednostce procedurami, a w szczególności z procedurą realizacji projektów finansowanych z funduszy strukturalnych, ustalonym obiegiem dokumentów finansowo-księgowych i procedurą udzielania zamówień publicznych. Audyty nie są w nowej perspektywie 2014-2020 wymogiem. Mogą się jednak zdarzyć przypadki, kiedy będą one obowiązkowe (na przykład w wyniku decyzji IP, IZ). Zarówno audyty zewnętrzne wykonywane za pośrednictwem firmy zewnętrznej jak i audyty wewnętrzne mają pozytywny wpływ na cały przebieg projektu, dlatego warto je przewidzieć podczas jego realizacji. Ta dobra praktyka pozwala na ocenę i monitoring wszystkich działań, które w projekcie zostały

przewidziane.

Rozliczenie końcowe

Po zakończeniu projektu w terminie określonym w umowie o dofinansowanie beneficjent zobowiązany jest złożyć wniosek o płatność końcową. Na tym etapie następuje ostateczne rozliczenie projektu po przeprowadzeniu kontroli w miejscu realizacji. Podczas kontroli końcowej weryfikowane jest, czy wszystkie działania zostały rzeczywiście zrealizowane, a koszty prawidłowo poniesione. Błędy lub braki mogą skutkować redukcją, a w skrajnych przypadkach cofnięciem dofinansowania.

Przedsiębiorco pamiętaj przy projektach przewidujących w swoich założeniach szkolenia, doradztwa i tym podobne należy monitorować uczestników projektów.

W ramach sprawozdawczości z realizacji projektu, masz również obowiązek monitorowania uczestników projektu i wsparcia im udzielanego. Uczestnikiem projektu jest osoba fizyczna lub podmiot bezpośrednio korzystający z projektu EFS. Jako uczestników wykazujesz wyłącznie te osoby i podmioty, które można identyfikować i uzyskać od nich dane potwierdzające realizację wskaźników (w przypadku osób fizycznych oraz wsparcia pracowników instytucji dotyczące co najmniej płci, statusu na rynku pracy, wieku, wykształcenia, sytuacji gospodarstwa domowego) i dla których planowane jest poniesienie określonego wydatku.

Zakres danych uzyskiwanych od podmiotów obejmuje informacje podstawowe (nazwa instytucji, NIP, typ instytucji), dane teleadresowe oraz szczegóły wsparcia (w tym jego rodzaj).

Dane uczestników gromadzone w systemie są podstawą do obliczenia wskaźników produktu oraz rezultatu określonych również we wniosku o dotację. Jeżeli nie jest możliwe zebranie wszystkich wymaganych w formularzu danych, nie można wykazywać danej osoby lub podmiotu, jako uczestnika projektu, a co za tym idzie – powiązanych z nim wskaźników produktu i rezultatu.

Dane uczestników zbierane są w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie. Dane powinny być wykazywane najwcześniej jak to możliwe po przystąpieniu do projektu. Uczestnika projektu należy poinformować o obowiązku przekazania danych potrzebnych do wyliczenia wskaźników rezultatu (np. status na rynku pracy, udział w kształceniu lub szkoleniu) do 4 tygodni od zakończenia udziału w projekcie oraz możliwości przyszłego udziału w badaniu ewaluacyjnym.

Dane uczestników wszystkich projektów są rejestrowane w centralnym systemie teleinformatycznym SL2014. System zapewnia możliwość monitorowania efektów projektów realizowanych w ramach EFS poprzez przetwarzanie danych osób oraz instytucji bezpośrednio objętych wsparciem EFS. Informacje dotyczące wszystkich uczestników, którzy przystąpili do

projektu od początku jego realizacji do ostatniego dnia okresu rozliczeniowego, są przekazywane łącznie z wnioskiem beneficjenta o płatność. Instytucja oceniająca wniosek o płatność weryfikuje prawidłowość danych dotyczących uczestników projektów.

8. EWALUACJA PROJEKTU

Ewaluacja projektów, pomimo że jest zadaniem instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu, jest istotną kwestią dla beneficjentów. Często mylona z monitoringiem, służy jednak innym celom i dotyczy nieco innych aspektów realizowanych projektów. To od procesów monitorowania i ewaluacji zależy, czy beneficjent-przedsiębiorca efektywnie i w pełni skorzysta z przyznanych środków. Z tego punktu widzenia warto poznać najważniejsze zasady i cele tego procesu. To właśnie dzięki znajomości zasad ewaluacji, a w szczególności sposobów opisywania planowanych w ramach projektów działań, przedsiębiorca będzie w stanie ominąć wiele **pułapek**, w jakie wpaść może, gdy np. zaproponuje we wniosku niewłaściwe wskaźniki produktu i rezultatu. Ale zacznijmy od początku. Czym w ogóle jest ewaluacja i czym różni się od monitoringu?

Ewaluacją nazywamy systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania (eksperymentu) bądź obiektu (w tym często np. programu komputerowego lub programu nauczania) z punktu widzenia przyjętych kryteriów. Stąd właśnie tak ważne są właściwie przyjęte wskaźniki w projekcie.

Takie rozumienie należy odróżnić od ewaluacji na poziomie programu operacyjnego, gdzie ewaluacja jest sposobem oceny wartości programu (interwencji), ale także podejmowana jest w celu określenia efektywności tej interwencji, a w szczególności określenia jej przydatności w odniesieniu do celów.

Procesy ewaluacji regulowane są przepisami Rozporządzenia Rady Unii Europejskiej 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. (pełna treść Rozporządzenia dostępna jest m.in.: www.pois.gov.pl/media/856/Rozporzadzenie_PE_ogolne_2014_2020.pdf). Rozporządzenie mówi, że ewaluacja prowadzona jest w celu poprawy jakości projektowania i wdrażania programów, jak również w celu analizy ich skuteczności, efektywności, i wpływu. Wymagane jest, aby stosowane były procedury mające na celu generowanie i gromadzenie danych niezbędnych do przeprowadzenia ewaluacji. Ewaluacje przeprowadzana jest przez niezależnych wobec instytucji realizujących programy ekspertów.

Ewaluacja opiera się na kryteriach takich jak trafność, efektywność, skuteczność, użyteczność, i trwałość. Ewaluacja jest przez beneficjentów często mylona z audytem lub monitoringiem. Audyt, w odróżnieniu od ewaluacji, jest sprawdzeniem zgodności wykorzystania zasobów (głównie finansowych) z obowiązującymi przepisami prawnymi oraz określonymi standardami/procedurami np. dotyczącymi zarządzania wykorzystaniem pomocy. To, czym od ewaluacji różni się monitoring, to jego zasadnicze zadania. Monitoring jest procesem ustawicznego zbierania i analizowania informacji

dotyczących postępu rzeczowego i finansowego wdrażanego programu lub realizowanego projektu.

Podstawowe różnice między ewaluacją a monitoringiem:

Monitoring:

- jest procesem zbierania informacji, systematycznym badaniem, które opiera się na pytaniach: czy projekt przebiega zgodnie z planem, czy udaje się osiągnąć zamierzone produkty i rezultaty?
- wykonywany jest w trakcie realizacji projektu, bada trzy elementy projektu: harmonogram działań, budżet oraz zaplanowane rezultaty,
- angażuje osoby odpowiedzialne za zarządzanie projektem,
- pozwala ocenić postępy z prowadzonych działań, zweryfikować tempo i kierunek, w którym zmierza projekt,
- pozwala na bieżącą modyfikację działań, harmonogramu, budżetu – tak by w razie potrzeby móc dostosować projekt do zmieniających się warunków, bądź do aktualnej sytuacji,
- zawiera cząstkowe sprawozdania z realizacji projektu, ustne lub pisemne, a także np. karty pracy, listy obecności na konferencji lub warsztacie, ankiety, testy, itp, oraz przede wszystkim raporty finansowe określające stopień wykorzystania budżetu,

Ważnym faktem dotyczącym monitoringu jest to, że dane pochodzące z monitoringu są podstawą do wykorzystania w ewaluacji. Ewaluacja stara się natomiast odpowiedzieć na pytanie: czy i jak udało nam się osiągnąć zamierzone cele oraz w jaki sposób udało nam się je osiągnąć?

Ewaluacja:

- przeprowadzana jest w ramach wybranego elementu projektu lub dotyczy całego projektu,
- angażuje osoby odpowiedzialne za zarządzanie projektem lub wynajęte instytucje/osoby z zewnątrz,
- dostarcza konkretnej oceny projektu, analizując poszczególne kryteria i precyzując tym samym, jakie elementy projektu trzeba usprawnić i jak to zrobić,
- dostarcza danych, które pomagają w planowaniu kolejnych projektów, a nie stanowią krytycznej oceny podjętych działań,
- opiera się na ankietach, wywiadach, raportach.

Jak już wspomniano, istotnym czynnikiem decydującym o tym, z jakim efektem zostanie przeprowadzona kontrola/ocena projektu (tak na poziomie monitorowania, jak i ewaluacji) jest to, jakie wskaźniki zostaną przez projektodawcę zaproponowane na etapie przygotowania wniosku. Wskaźniki służą także ocenie projektu w zakresie przyjętych przez ewaluatora (najczęściej firmę wynajętą przez odpowiednią instytucję odpowiedzialną za przeprowadzenie ewaluacji) kryteriów ewaluacyjnych.

Kryterium trafności określa odniesienie się celów projektu do potrzeb beneficjenta i pozwala odpowiedzieć na pytanie czy założenia projektu, w tym przede wszystkim jego cele, odpowiadają określonym potrzebom. Kryterium trafności pozwala określić, czy właściwie zidentyfikowane zostały potrzeby i problemy (tak w skali makro – całego programu, jak i pośrednio w skali mikro – w skali przedsiębiorstwa; każdy z realizowanych przez beneficjenta projekt ma wpływ na ocenę tego kryterium w skali programu). Kryterium określa, czy wsparcie (zatem także czy projekty beneficjentów) odpowiadają na specyficzne potrzeby i problemy wynikające z charakterystyki terytorialnej regionu. W określeniu właściwych wskaźników na poziomie projektu może pomóc wiedza na temat inteligentnych specjalizacji w regionie¹!

Kryterium efektywności określa odniesienie efektów realizacji projektu do poniesionych nakładów i pozwala odpowiedzieć na pytania dotyczące ekonomiczności projektu. Kryterium efektywności odnosi się przede wszystkim do samych Funduszy i pozwala określić, w jakim stopniu fundusze unijne ukierunkowane są na wspieranie najbardziej efektywnych przedsięwzięć, które mogą generować potencjalnie największą wartość dodaną, a w jakim stopniu dotyczą inwestycji prokonsumpcyjnych. W tym zakresie badanie konkretnych projektów także przekłada się na ocenę całego działania.

Kryterium skuteczności bada odniesienie rzeczywistych efektów realizacji projektu do jego zakładanych celów. Kryterium to pozwala odpowiedzieć na pytanie o stopień realizacji założonych celów projektu. Kryterium skuteczności pozwala określić, w jakim stopniu interwencje finansowane z funduszy unijnych przyczyniają się do realizacji zakładanych celów.

Kryterium użyteczności natomiast bada odniesienie rzeczywistych efektów do określonych potrzeb beneficjentów i pozwala odpowiedzieć na pytanie czy efekty realizowanego projektu zaspokajają potrzeby beneficjentów. Kryterium użyteczności może dotyczyć np. tego, czy dotychczasowe kierunki wykorzystania funduszy unijnych sprzyjają wzmocnieniu potencjału innowacyjnego, czy wpływają na wzmocnienie współpracy itp.

Bardzo istotnym z punktu widzenia realizowanego projektu jest kryterium trwałości. Pozwala ono odpowiedzieć na pytanie czy pozytywne efekty związane z realizacją projektu będą wykraczać poza horyzont czasowy interwencji i czy będą zdolne do generowania efektów dodatkowych. W tym – z punktu widzenia przedsiębiorcy sektora MSP – ważnym może być kwestia utrzymania stworzonych w ramach projektu dodatkowych miejsc pracy.

¹ Inteligentna specjalizacja jest koncepcją wdrażania polityki innowacyjnej, polegającą na efektywnym i synergicznym wykorzystaniu publicznego wsparcia na rzecz wzmocnienia zdolności innowacyjnych poprzez koncentrację na najbardziej obiecujących obszarach przewagi komparatywnej. Inteligentną specjalizację można określić jako „przedsiębiorczy proces identyfikacji obszarów nauki i technologii, ze specjalizacji w których może korzystać wybrany region”. (za:

Na stopień osiągnięcia zakładanych w projekcie celów istotny wpływ mają zakładane przez przedsiębiorcę-beneficjenta wskaźniki. Przedsiębiorca zamierzający sfinansować inwestycję ze środków Unii Europejskiej już na etapie jej planowania zobowiązany jest do zdefiniowania mierzalnego oraz realnego do osiągnięcia celu. Co to oznacza? Chodzi o to, by wyznaczony przez nas cel dało się zmierzyć i ująć w liczbach. W ten sposób łatwo zweryfikować, czy udało się go osiągnąć. Stąd też ważne jest, by cel ten był ustanowiony tak, by faktycznie dało się projekt zrealizować. Nierealistyczne założenia, nie uwzględniające potencjału beneficjenta ani warunków np. rynku, na którym działa, czy możliwości technicznych, mogą być przyczyną niepowodzenia projektu.

Cel powinien zostać ujęty na trzech płaszczyznach: produktu i rezultatu. Beneficjent funduszy europejskich ma obowiązek osiągnięcia założonych wskaźników nie tylko bezpośrednio po zakończeniu realizowania projektu, ale również w perspektywie dłuższego okresu - trzy lub pięcioletniego.

Wskaźniki produktu, rezultatu służą monitorowaniu stanu realizacji celów danego projektu oraz ocenie efektów jego wdrażania na poszczególnych etapach. Należy sformułować je w sposób obiektywny i spójny, by każdy wymieniony przez beneficjenta wskaźnik znajdował odzwierciedlenie w przyjętym celu. Zdarza się, iż wyznaczony cel jest niemierzalny i trudny do określenia w sensie liczbowym, dlatego też wskaźniki na poziomie projektu powinny uwzględniać zarówno cele ilościowe, jak i jakościowe.

Wskaźniki rezultatu dotyczą efektów działań, które nastąpiły po zakończeniu i w wyniku realizowania projektu oraz które wpływają bezpośrednio na otoczenie społeczno-ekonomiczne. Wskaźnik rezultatu informuje o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wcielenia w życie danego przedsięwzięcia oraz sytuacji beneficjenta projektu w tym etapie. Powinny być one przedstawiane za etap nie wcześniejszy niż wskaźniki produktu. Rezultaty muszą być spójne oraz logicznie powiązane z owymi produktami. Do rezultatów projektów można zaliczyć np.: liczbę skomercjalizowanych efektów prac B+R, liczbę skomercjalizowanych sposobów wytwarzania/metod w ramach projektu, liczbę powstałych technologii/systemów/demonstratorów w ramach projektu, wzrost nakładów na inwestycje w zakresie B+R, liczbę udzielonych licencji, liczbę użytkowników korzystających z efektów projektu itp.

Rezultaty są zawsze wynikiem produktów projektu; wskaźniki rezultatu powinny wskazywać formę oddziaływania projektu na środowisko oraz politykę zrównoważonego rozwoju. Ważne, by wpływ ten można było uznać za pozytywny, bądź przynajmniej neutralny.

W trakcie realizacji projektu można skorygować zakładane wskaźniki. Można je przedstawić we wniosku o płatność przypadającym po podpisaniu aneksu, pamiętać jednak należy, że wskaźniki produktu powinny być zrealizowane w czasie trwania projektu, wskaźniki rezultatu w okresie trwałości projektu.

9. SŁOWNIK POJEĆ

Zgodnie z Rozporządzeniem Komisji (UE) NR 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznającym niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Tekst mający znaczenie dla EOG), art. 2 Definicje,, pkt 85 i pkt 86

badania przemysłowe oznaczają badania planowane lub badania krytyczne mające na celu zdobycie nowej wiedzy oraz umiejętności celem opracowania nowych produktów, procesów lub usług, lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów, procesów lub usług. Uwzględniają one tworzenie elementów składowych systemów złożonych i mogą obejmować budowę prototypów w środowisku laboratoryjnym lub środowisku interfejsu symulującego istniejące systemy, a także linii pilotażowych, kiedy są one konieczne do badań przemysłowych, a zwłaszcza uzyskania dowodu w przypadku technologii generycznych;

eksperymentalne prace rozwojowe oznaczają zdobywanie, łączenie, kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności z dziedziny nauki, technologii i biznesu oraz innej stosownej wiedzy i umiejętności w celu opracowywania nowych lub ulepszonych produktów, procesów lub usług. Mogą one także obejmować na przykład czynności mające na celu pojęciowe definiowanie, planowanie oraz dokumentowanie nowych produktów, procesów i usług. Eksperymentalne prace rozwojowe mogą obejmować opracowanie prototypów, demonstracje, opracowanie projektów pilotażowych, testowanie i walidację nowych lub ulepszonych produktów, procesów lub usług w otoczeniu stanowiącym model warunków rzeczywistego funkcjonowania, których głównym celem jest dalsze udoskonalenie techniczne produktów, procesów lub usług, których ostateczny kształt zasadniczo nie jest jeszcze określony. Mogą obejmować opracowanie prototypów i projektów pilotażowych, które można wykorzystać do celów komercyjnych, w przypadku gdy prototyp lub projekt pilotażowy z konieczności jest produktem końcowym do wykorzystania do celów komercyjnych, a jego produkcja jest zbyt kosztowna, aby służył on jedynie do demonstracji i walidacji. Eksperymentalne prace rozwojowe nie obejmują rutynowych i okresowych zmian wprowadzanych do istniejących produktów, linii produkcyjnych, procesów wytwórczych, usług oraz innych operacji w toku, nawet jeśli takie zmiany mają charakter ulepszeń;

Zgodnie z art.2 załącznika I do Rozporządzenia Komisji (UE) NR 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Tekst mający znaczenie dla EOG)wyodrębnia się następujące kategorie przedsiębiorstw:

średnie przedsiębiorstwo: zatrudnia mniej niż 250 pracowników oraz jego roczny obrót nie przekracza 50 milionów euro lub roczna suma bilansowa nie przekracza 43 milionów euro;

małe przedsiębiorstwo: zatrudnia mniej niż 50 pracowników oraz jego roczny obrót nie przekracza 10 milionów euro lub roczna suma bilansowa nie przekracza 10 milionów euro;

mikroprzedsiębiorstwo: zatrudnia mniej niż 10 pracowników oraz jego roczny obrót nie przekracza 2 milionów euro lub roczna suma bilansowa nie przekracza 2 milionów euro.

Definicje określone w rozporządzeniach Rady czy Komisji Europejskiej obowiązują wprost i są stosowane bezpośrednio na obszarze wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej, w związku z tym, niezależnie od regulacji krajowych (poza Konstytucją RP).

Definicja MŚP została także zawarta w ustawie z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (ustawa SDG), która została wprowadzona dla potrzeb stosowania przepisów rozdziału 5 ustawy SDG o kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy. Zawarte w ww. ustawie zapisy dotyczące kwalifikowania MŚP mają charakter kryteriów ilościowych i zgodnie z jej zapisami (art. 104 – 110):

Określenie kategorii MSP w ustawie SDG opiera się na ww. progach zatrudnienia oraz wielkości realizowanego obrotu lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec roku. Ustalając takie kryteria w 2004 r., przy opracowywaniu ustawy SDG posłużono się definicjami MŚP ustalonymi dla celów udzielania pomocy publicznej w załączniku I do rozporządzenia nr 70/2001/WE z dnia 12 stycznia 2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw (Dz. Urz. WE L 10 z 13.01.2001, z późn. zm.).

Definicje przyjęte w ustawie SDG mają charakter uproszczony w stosunku do określonych w tym rozporządzeniu i są dostosowane do możliwości prostego ustalenia przez organ sprawdzający przystępujący do kontroli, do jakiej kategorii dane przedsiębiorstwo należy zaklasyfikować, co pozwala na właściwe i zgodne z prawem ustalenie czasu trwania kontroli. Definicje MŚP w ustawie SDG nie mają zastosowania do celów udzielania pomocy publicznej, bowiem w tym zakresie wiążące jest rozporządzenie WE.

Warunki klasyfikacji przedsiębiorcy do właściwej kategorii są objęte koniunkcją. Zasadniczym kryterium wstępnym przy określaniu kategorii przedsiębiorstwa jest średnioroczne zatrudnienie, natomiast w przypadku pułapu dotyczącego rocznego obrotu lub całkowitego bilansu rocznego MŚP można wybrać jeden z nich.

Generator wniosków aplikacyjnych - to aplikacja internetowa, która służy do tworzenia oraz edycji dokumentów (wniosków aplikacyjnych) składanych w instytucji organizującej konkurs celem ubiegania się o przyznanie środków na realizację projektu w danym programie operacyjnym.

Przykład: SOWA jest narzędziem informatycznym przeznaczonym do obsługi procesu ubiegania się o środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego w perspektywie finansowej 2014-2020. Aplikacja służy do przygotowywania i złożenia do właściwej instytucji wniosku o dofinansowanie projektu. System dostępny jest z poziomu przeglądarki internetowej.

Innowacja - wywodzi się z łacińskiego określenia „innovare”, które oznacza „tworzenie czegoś nowego”. Współczesna różnorodność terminologiczna związana z innowacjami wynika między innymi z faktu, że można na nie spojrzeć z różnych perspektyw. Istotne może być to, jakiego rodzaju „nowością” jest dana innowacja, która bywa nowym rozwiązaniem dla konkretnej organizacji, dla całego rynku bądź też dla technologii. W zależności od poziomu „nowości” wdrażanie różnych innowacji będzie wymagało zdyswersyfikowanych praktykach badawczo – rozwojowych, np. w odniesieniu do współpracy pomiędzy działaniami B+R oraz marketingu.

W praktyce gospodarczej wyróżnia się następujące typy innowacji:

- **Innowacje technologiczne/techniczne** uważane za najważniejsze, gdyż przynoszą największą wartość dodaną oraz najwyższe dochody przedsiębiorcy, są jednak najbardziej kosztowne. Przyczyniają się one do rozwoju produktów i usług. Bazują na wynikach prac naukowych i działalności badawczej. Ten typ innowacji jest często źródłem innowacji organizacyjnych oraz procesowych (produkt o lepszych parametrach/nowe maszyny na linii produkcyjnej dla nowego produktu).
- **Innowacja produktowa** dotyczy wyrobów i procesów. Są to wszelkiego rodzaju zmiany polegające na udoskonaleniu wyrobu już wytwarzanego przez przedsiębiorstwo, bądź na rozszerzeniu struktury asortymentowej o nowy produkt. Produkt nowy pod względem technologicznym jest to produkt, którego cechy technologiczne lub przeznaczenie różnią się znacząco od uprzednio wytwarzanych. Innowacje tego typu mogą wiązać się z całkowicie nowymi technologiami, opierać się na połączeniu istniejących technologii w nowych zastosowaniach lub też na wykorzystaniu nowej wiedzy. Innowacja produktowa została wdrożona, jeśli została wprowadzona na rynek. W ujęciu marketingowym definicją tą należy obejmować zarówno towary jak i usługi (nowy produkt lub usługa).
- **Innowacje procesowe** są bardzo często powiązane z wprowadzeniem innowacji technicznych. Dotyczą wprowadzenia zmian w procesie produkcji, czy też procesie świadczenia usług (nowe procedury obsługi nowej linii produkcyjnej).
- **Innowacje marketingowe** dotyczą sfery sprzedaży i dystrybucji gotowych produktów i usług. Są to na przykład nowe opakowania, nowe formy reklamy, czy nowe strategie cenowe. (nowa strategia promocji i reklamy i sprzedaży dla nowego produktu).

- **Innowacje organizacyjne** polegają na zmianie w sposobie funkcjonowania przedsiębiorstwa, zmianie organizacji pracy, czy organizacji zarządzania. Mają często charakter bezkosztowy i związane są z racjonalizacją organizacji lub dostosowaniem jej do zmieniających się przepisów prawa, czy wymogów ze strony klientów (przeszkolenie pracowników do obsługi nowych maszyn wykorzystywanych na nowej linii produkcyjnej produkującej nowy produkt). To zmiany w strukturach organizacyjnych lub procedurach, których wynikami są usprawnione procedury podejmowania decyzji, decentralizowanie kompetencji decyzyjnej, przejrzyste procesy zarządzania, monitoringu i oceny, a także lepszy przepływ informacji i usprawniony proces produkcji. Obejmuje wprowadzenie znaczących zmian w strukturach organizacyjnych, wdrożenie zaawansowanych technik zarządzania, wdrożenie nowych lub znaczących strategii.

Inteligentna specjalizacja, jest to koncepcja wdrażania polityki innowacyjnej, polegająca na efektywnym i synergicznym wykorzystaniu publicznego wsparcia na rzecz wzmocnienia zdolności innowacyjnych, poprzez koncentrację na najbardziej obiecujących obszarach przewagi komparatywnej. Inteligentną specjalizację można określić jako „przedsiębiorczy proces identyfikacji obszarów nauki i technologii, ze specjalizacji których może korzystać wybrany region”. Przyjmuje się obecnie, iż regiony, by efektywnie wykorzystywać środki inwestowane w naukę, badania i rozwój powinny raczej dążyć do pozycjonowania się na „rynku” regionalnym, niż rozdrabniać inwestycje w obszarach, gdzie i tak pozostaną regionami doganiającymi. Takie podejście ma zapewnić zwiększenie wpływu poszczególnych polityk Unii Europejskiej na gospodarki regionalne. Skutkiem byłoby sprawniejsze wykorzystanie środków publicznych, przy jednoczesnej stymulacji działań oddolnych. Podkreśla się, iż proces inteligentnej specjalizacji powinien przebiegać w sposób oddolny (stąd określenie: proces „przedsiębiorczy”) – organizacje regionalne (przedsiębiorstwa, jednostki naukowe i naukowo-badawcze i inne) same powinny wskazać kierunki inwestowania, badań i rozwoju. Definiowanie strategii inteligentnej specjalizacji nie może być narzucone. Rolą władz publicznych jest zachęcanie do wymiany opinii, tworzenie środowiska dla konstruktywnej dyskusji i współpracy. Prace nad wdrażaniem inteligentnej specjalizacji rozpoczęły się przy wsparciu Komisji Europejskiej od utworzenia „platformy inteligentnej specjalizacji”, gdzie różne organizacje wymieniają doświadczenia w celu określenia potrzeb, słabych i silnych stron oraz szans i zagrożeń.

Pojęcie „inteligentna specjalizacja” – mówiąc ogólnie – obejmuje nową generację polityki badawczej i innowacyjnej, która wykracza poza klasyczne inwestycje w badania i technologie oraz ogólne kreowanie potencjału w zakresie innowacyjności. Strategia inteligentnej specjalizacji różni się od typowych strategii innowacji pod wieloma względami: Jest oparta na faktach – w jej ramach uwzględnia się nie tylko typowe problemy badawcze i kwestie kwalifikacji, ale także wszystkie dostępne zasoby, tzn. lokalizację geograficzną, strukturę populacji, klimat, zasoby naturalne oraz kwestie związane z popytem, np. potrzeby społeczne, potencjalnych klientów, innowacje

w sektorze publicznym. Pobudza kraj lub region do angażowania jego specyficznej lokalnej wiedzy specjalistycznej i zdolności produkcyjnych w nowe łączone przedsięwzięcia i innowacje.

Inteligentna specjalizacja nie ma na celu typowania zwycięskich sektorów lub technologii. Jej zadaniem jest stymulowanie ich wzajemnego wspomagania. W przypadku niektórych regionów tworzenie klastrów może zapewnić punkt wyjścia do kształtowania powiązań międzysektorowych i rozpowszechniania wiedzy zarówno w ramach regionu, jak i pomiędzy różnymi regionami.

Droga do inteligentnej specjalizacji wymaga wyraźnego wskazania mocnych i słabych stron danego kraju lub regionu, a także umiejętności przywódczych podmiotów zainteresowanych innowacjami oraz dzielenia przez te podmioty wspólnej wizji działania. Kluczowe znaczenie dla określenia, w których dziedzinach dany kraj lub region może potencjalnie się wyróżnić i być bardziej konkurencyjny od innych, ma „**proces przedsiębiorczego odkrywania**”. Polega on na opracowywaniu kreatywnych rozwiązań problemów poprzez łączenie dostępnych zasobów i nowych partnerów, podejmowanie ryzyka, eksperymentowanie, poszukiwanie nowych pomysłów w ramach łańcucha wartości lub włączanie się w nowe łańcuchy wartości. Jego kluczowe zadanie polega na tym, aby nigdy nie tracić z pola widzenia głównego celu innowacji, jakim jest wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań na rynek, powodując tym samym wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy. Należy więc wyszukać nowe możliwości, wskazać branże, które zapewniają poszczególnym krajom osiągnięcie sukcesów, a także wyznaczyć kierunki prac badawczo-rozwojowych i innowacyjnych. Te zadania z powodzeniem realizują przedsiębiorstwa. Problemem jest jednak to, jak zaangażować przedsiębiorstwa w proces tworzenia strategii.

Decyzje dotyczące inteligentnej specjalizacji nie są podejmowane odgórnie, ale wypracowywane i wdrażane w ramach procesu dynamicznego, przedsiębiorczego odkrywania, angażującego kluczowe podmioty zainteresowane tą inicjatywą w oparte na współpracy kierowanie nią. Zapewnia globalny wgląd w potencjalne korzyści zapewniające przewagę nad konkurencją, a także działalność rynków oraz możliwości współpracy z innowatorami z pominięciem barier geograficznych. Nie koncentruje się na generowaniu wszędzie nowej wiedzy, zalecając wykorzystywanie dotychczasowej wiedzy i technologii do wdrażania rozwiązań innowacyjnych we wszelkich możliwych formach, w tym nowinek organizacyjnych, marketingowych, ukierunkowanych na użytkownika i społecznych. Ma na celu ustalanie priorytetów w okresie ograniczonej dostępności zasobów oraz skupienie inwestycji na obszarach zapewniających największe korzyści, aby doprowadzić do powstania masy krytycznej, a w konsekwencji do wyróżnienia się kraju lub regionu spośród innych.

Strategie inteligentnej specjalizacji mają na celu promowanie eksperymentów w istniejących lub nowych obszarach działalności oraz korygowanie polityki pod wpływem wniosków z tych eks- peramentów. Inteligentna specjalizacja wymaga efektywnego i aktywnego skoordynowania interwencji w politykę (np. łączenia różnych strategii i dostosowywania wykorzystywanych w ich ramach instrumentów, takich jak zasada klastrowa), aby nadać jej znaczenie strategiczne. Wymaga także wizji długofalowych ze strony nie tylko decydentów, ale także różnych zainteresowanych podmiotów, w tym firm. Jednocześnie odzwierciedla konieczność pilnego podejmowania niełatwych decyzji w okresie trudnych przemian zachodzących w warunkach ostrych ograniczeń budżetowych.” OECD – Raport syntetyczny na temat stymulowanego przez innowacje rozwoju gospodarczego regionów: rola inteligentnej specjalizacji, 2012 r.

Krajowe inteligentne specjalizacje są to branże, których rozwój zapewni: tworzenie innowacyjnych rozwiązań społeczno-gospodarczych, zwiększenie wartości dodanej gospodarki i podniesienie jej konkurencyjności na arenie międzynarodowej.

Przedsiębiorcy powinni mieć na uwadze by ich projekty realizowane były w obszarach zgodnych z inteligentnymi specjalizacjami.

8 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów przyjęła Program Rozwoju Przedsiębiorstw, którego integralną część stanowi **Krajowa Inteligentna Specjalizacja (KIS)**. Dokument przedstawia proces analityczny wyłaniania inteligentnych specjalizacji na poziomie krajowym (obszary B+R+I) oraz zarys procesu ich monitorowania i aktualizacji.

Krajowa inteligentna specjalizacja jest dokumentem otwartym, który będzie podlegał ciągłej weryfikacji i aktualizacji w oparciu o system monitorowania oraz zachodzące zmiany społeczno-gospodarcze.

Dokument określa priorytety gospodarcze w obszarze B+R+I, których rozwój zapewni tworzenie innowacyjnych rozwiązań społeczno-gospodarczych, zwiększenie wartości dodanej gospodarki i podniesienie jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych.

Obowiązek wskazania inteligentnych specjalizacji na poziomie krajowym i regionalnym wynika m.in. z konieczności spełnienia **warunku ex-ante**, określonego w odniesieniu do Celu Tematycznego 1: Zwiększenie nakładów na badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacje, ujętego w Umowie Partnerstwa, tj: istnienie krajowych lub regionalnych strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych

lub regionalnych systemów **badania i innowacji** i jest kryterium warunkującym wsparcie na ww. obszarach w programach operacyjnych na lata 2014-2020.

Efektom opracowania KIS jest wskazanie krajowych inteligentnych specjalizacji stanowiących priorytety w zakresie polityki naukowej i innowacyjnej do roku 2020. KIS może również stanowić użyteczny instrument do sprostania wyzwaniom globalnym, takim jak: zmiany demograficzne, ograniczony dostęp do surowców naturalnych, bezpieczeństwo energetyczne, zmiany klimatyczne.

19 inteligentnych specjalizacji określono w ramach następujących działów: zdrowe społeczeństwo, biogospodarka rolno-spożywcza i środowiskowa, zrównoważona energetyka, surowce naturalne i gospodarka odpadami oraz innowacyjne technologie i procesy przemysłowe.

Regionalne inteligentne specjalizacje, są to obszary, w których dany region chce się specjalizować i na które przeznaczone będzie największe wsparcie. Wybierano je na podstawie analizy słabych i mocnych stron województwa, już istniejącego zaplecza, a także uwarunkowań środowiskowych.

Krajowe Programy Operacyjne, czyli szczegółowe dokumenty pokazujące jak wdrażane będą Fundusze Europejskie w poszczególnych obszarach. Zostały one określone w **Umowie Partnerstwa**, która jest kontraktem pomiędzy Polską, a Komisją Europejską, w którym nasz kraj wskazuje w jaki sposób, dzięki funduszom unijnym, chce zrealizować swoje cele rozwojowe.

PO IR - Program Operacyjny Inteligentny Rozwój - dotyczący innowacyjności, badań naukowych i ich powiązań z sektorem przedsiębiorstw. Celem programu będzie znaczące pobudzenie innowacyjności gospodarki, wyrażające się głównie zwiększeniem nakładów prywatnych na B+R, w szczególności poprzez wsparcie przedsiębiorstw w obszarach innowacyjności i działalności badawczo-rozwojowej, a także podniesieniem jakości i interdyscyplinarności badań naukowych, zwiększeniem stopnia ich komercjalizacji oraz umiędzynarodowienia.

PO IS - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 - dotyczący gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska, przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu, transportu i bezpieczeństwa energetycznego. Celem programu będzie wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku, sprzyjającej zachowaniu dziedzictwa kulturowego, spójności społecznej i terytorialnej oraz bardziej konkurencyjnej.

PO WER - Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój - dotyczący rozwoju kompetencji i umiejętności, włączenia społecznego oraz dobrego rządzenia. Celem programu będzie wzrost poziomu zatrudnienia oraz spójności społecznej, a także poprawa funkcjonowania administracji publicznej.

PO PC - Program Operacyjny Polska Cyfrowa. Celem programu jest stworzenie warunków do powszechnego wykorzystania technologii cyfrowych w taki sposób, żeby stały się one kołem zamachowym gospodarki. Osiągnięciu tego celu będzie służyć m.in. zapewnienie masowego dostępu do szerokopasmowego Internetu, podniesienie kompetencji cyfrowych różnych grup społecznych, szczególnie tych zagrożonych cyfrowym wykluczeniem.

PO PW - Program Operacyjny Polska Wschodnia. Dodatkowe środki na wsparcie rozwoju i pozycji konkurencyjnej Polski Wschodniej zapewni specjalny ponadregionalny program zarządzany przez ministra rozwoju regionalnego. Będzie on stanowił kontynuację programu Rozwój Polski Wschodniej z lat 2007- 2013. Celem programu jest wzmocnienie pozycji rozwojowej i konkurencyjnej Polski Wschodniej. Zostanie nim objęte 5 województw o najniższych w skali kraju wartościach PKB na mieszkańca i jednych z najniższych wartościach tego wskaźnika w skali UE – warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie.

PO PT - Program Operacyjny Pomoc Techniczna. Program będzie instrumentem służącym budowie potencjału instytucji odpowiedzialnych za realizację interwencji finansowanych z funduszy strukturalnych. W ramach programu realizowane będą działania, które zapewnią kompleksowe przygotowanie instytucji do wdrażania projektów oraz spójny system informacji i promocji.

PROW - Program dotyczący rozwoju obszarów wiejskich. Celem głównym programu jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich. W ramach programu realizowanych będzie sześć priorytetów: priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020: ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich, poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw wiejskich, poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie, odtwarzanie, chronienie i wzmocnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa, wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym, zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

PO RYBY – Celem Programu Operacyjnego jest: promowanie zrównoważonego, innowacyjnego i konkurencyjnego rybołówstwa; wspieranie zrównoważonej, innowacyjnej i konkurencyjnej akwakultury (chów i hodowla organizmów wodnych), wspieranie wdrażania Wspólnej Polityki Rybołówstwa, zatrudnienie i spójność terytorialna na obszarach rybackich, wspieranie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rybołówstwa i akwakultury, zintegrowana polityka morska,

pomoc techniczna. Wsparcie będzie mogło dotyczyć także: rynku rybnego, kontroli i egzekwowania przepisów, gromadzenia danych oraz zintegrowanej polityki morskiej. Oprócz rybołówstwa morskiego, wsparciem będzie również objęte: rybołówstwo śródlądowe oraz akwakultura, i w niewielkim zakresie także przetwórstwo.

EWT – Europejska Współpraca Terytorialna wg Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”, to: wspierania harmonijnego rozwoju terytorium Unii na różnych poziomach, wspieranie współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej. Celem współpracy transgranicznej powinno być rozwiązywanie wspólnych problemów, wspólnie zidentyfikowanych w regionach przygranicznych, takich jak słaba dostępność, szczególnie w odniesieniu do technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i infrastruktury transportowej, upadający lokalny przemysł, nieodpowiednie otoczenie biznesu, brak powiązań między lokalnymi i regionalnymi szczeblami administracji, niski poziom badań i innowacji i wykorzystania TIK, zanieczyszczenie środowiska, zapobieganie ryzyku, negatywne nastawienie do obywateli państw sąsiadujących, oraz uruchomienie niewykorzystanego potencjału wzrostu w obszarze przygranicznym (rozwój transgranicznej infrastruktury badawczej, placówek innowacyjnych i klastrów, integracja transgranicznego rynku pracy, współpraca między instytucjami edukacyjnymi, w tym uczelniami, lub między placówkami ochrony zdrowia), przy jednoczesnym wzmocnieniu procesu współpracy, z myślą o ogólnym harmonijnym rozwoju Unii.

RPO - Regionalne Programy Operacyjne

16 regionalnych programów operacyjnych (zgodnie z podziałem na województwa) ma na celu przede wszystkim zwiększenie konkurencyjności regionów oraz poprawę jakości życia ich mieszkańców poprzez wykorzystanie potencjałów regionalnych i niwelowanie barier rozwojowych, w oparciu o strategię rozwoju województw, z naciskiem na regionalne inteligentne specjalizacje. Uwzględniają potrzeby i potencjały poszczególnych terytoriów, w tym zwłaszcza wskazanych obszarów strategicznej interwencji, Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w odniesieniu do miast wojewódzkich oraz ich obszarów funkcjonalnych, rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) – działania oparte o zintegrowaną strategię odpowiadającą na lokalne potrzeby Regionalne Programy Operacyjne funkcjonują uzupełniająco do działań krajowych w zakresie: upowszechniania Technologii Informacyjno - Komunikacyjnych (TIK), infrastruktury ochrony środowiska, działań z zakresu energetyki i transportu. Wyróżniamy następujące programy regionalne: Regionalny Program Operacyjny Województwa (RPO W) Dolnośląskiego, RPO W Kujawsko-Pomorskiego, RPO W Lubelskiego, RPO W Lubuskiego, RPO W Łódzkiego, RPO W Małopolskiego, RPO W Mazowieckiego, RPO W Opolskiego, RPO W Podkarpackiego,

RPO W Podlaskiego, RPO W Pomorskiego, RPO W Śląskiego, RPO W Świętokrzyskiego, RPO W Warmińsko-Mazurskiego, RPO W Wielkopolskiego, RPO W Zachodniopomorskie.

Wydatek kwalifikowalny – wydatek lub koszt poniesiony zgodnie z zasadami obowiązującymi w Wytycznych w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach poszczególnych programów operacyjnych, który kwalifikuje się do refundacji ze środków przeznaczonych na realizację tego programu.

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020 z dnia 10 kwietnia 2015 roku, Rozdział 6 - Wspólne warunki i procedury w zakresie kwalifikowalności wydatków; 6.2 Ocena kwalifikowalności wydatku:

Wydatkiem kwalifikowalnym jest wydatek spełniający łącznie następujące warunki: został faktycznie poniesiony w okresie wskazanym w umowie o dofinansowanie, jest zgodny z obowiązującymi przepisami prawa unijnego oraz prawa krajowego, w tym przepisami regulującymi udzielanie pomocy publicznej, jeśli mają zastosowanie, jest zgodny z PO i SZOOP, został uwzględniony w budżecie projektu, został poniesiony zgodnie z postanowieniami umowy o dofinansowanie, jest niezbędny do realizacji celów projektu i został poniesiony w związku z realizacją projektu, został dokonany w sposób przejrzysty, racjonalny i efektywny, z zachowaniem zasad uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów, został należycie udokumentowany, zgodnie z wymogami w tym zakresie określonymi w Wytycznych, został wykazany we wniosku o płatność zgodnie z Wytycznymi w zakresie warunków gromadzenia i przekazywania danych w postaci elektronicznej, dotyczy towarów dostarczonych lub usług wykonanych lub robót zrealizowanych, w tym zaliczek dla wykonawców, jest zgodny z innymi warunkami uznania go za wydatek kwalifikowalny określonymi w Wytycznych.

Wydatek niekwalifikowany to wydatek lub koszt niekwalifikujący się do poświadczenia, refundacji lub rozliczenia (w przypadku systemu zaliczkowego) ze środków przeznaczonych na realizację PO.

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020 z dnia 10 kwietnia 2015 roku, Rozdział 6 - Wspólne warunki i procedury w zakresie kwalifikowalności wydatków; 6.3 Wydatki niekwalifikowalne:

Wydatkiem niekwalifikowalnym są m.inn.: prowizje pobierane w ramach operacji wymiany walut, odsetki od zadłużenia, z wyjątkiem wydatków ponoszonych na subsydiowanie odsetek lub na dotacje na opłaty gwarancyjne w przypadku udzielania wsparcia na te cele, koszty pożyczki lub kredytu zaciągniętego na prefinansowanie dotacji, kary i grzywny, e) świadczenia realizowane ze środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych (ZFŚS), odpisy dokonywane na ZFŚS w projektach realizowanych ze środków Pomocy Technicznej, rozliczenie notą obciążeniową zakupu rzeczy będącej własnością beneficjenta lub prawa przysługującego beneficjentowi , wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), wydatki poniesione na funkcjonowanie komisji rozjemczych, wydatki związane ze sprawami sądowymi (w tym wydatki związane z przygotowaniem i obsługą prawną spraw sądowych. Szczegółowy wykaz znajduje się ww. dokumencie.

10. ŹRÓDŁA INFORMACJI o funduszach wsparcia dla przedsiębiorców

Najlepszym źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o programach i konkursach są strony internetowe. Najszybciej i najłatwiej jest sprawdzać informacje na „rodzinie” stron internetowych prowadzonych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, które są poświęcone właśnie programom operacyjnym. W stosunkowo jasny i przejrzysty sposób wyjaśnione jest, do kogo skierowane są programy i jakie typy projektów mogą być w nich realizowane.

Główną stroną jest

- portal funduszy europejskich:

<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/>

...z którego łatwo przejść do stron poszczególnych krajowych programów operacyjnych:

- Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój:

<http://www.poir.gov.pl/>

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko:

<http://www.pois.gov.pl/>

- Programu Operacyjnego Polska Wschodnia:

<https://www.polskawschodnia.gov.pl/>

- Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój

<https://www.power.gov.pl/>

oraz innych programów, które w mniejszym stopniu są skierowane do przedsiębiorstw.

Przez stronę można z łatwością także przejść do regionalnych programów operacyjnych dla poszczególnych województw:

- Dolnośląskiego:

<http://www.rpo.dolnyslask.pl/>

- Kujawsko-pomorskiego

<http://www.mojregion.eu/index.php/strona-glowna-rpo>

- Lubelskiego

<http://www.rpo.lubelskie.pl/>

- Lubuskiego

<http://www.rpo.lubuskie.pl/>

- Łódzkiego:

<http://www.rpo.lodzkie.pl/>

- Małopolskiego

<http://www.rpo.malopolska.pl/>

- Mazowieckiego
<http://www.funduszedlamazowska.eu/>
- Opolskiego
<http://rpo.opolskie.pl/>
- Podkarpackiego
<http://rpo.podkarpackie.pl/rpo/>
- Podlaskiego:
<http://rpo.wrotapodlasia.pl/>
- Pomorskiego:
<http://www.rpo.pomorskie.eu/>
- Śląskiego:
<http://rpo.slaskie.pl/>
- Świętokrzyskiego:
<http://www.2014-2020.rpo-swietokrzyskie.pl/>
- Warmińsko-Mazurskiego:
<http://rpo.warmia.mazury.pl/>
- Wielkopolskiego:
<http://www.wrpo.wielkopolskie.pl/>
- Zachodniopomorskiego:
<http://www.rpo.wzp.pl/>

Warto także śledzić strony internetowe poszczególnych instytucji wdrażających i pośredniczących, na których ukazują się informacje o konkursach i ich warunkach. Dla przedsiębiorstw zainteresowanych badaniami i rozwojem będzie to strona:

- Narodowego Centrum Badań i Rozwoju:
www.ncbr.gov.pl

Szereg projektów skierowanych do małych i średnich przedsiębiorstw ma także w swoim portfolio

- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości:
www.parp.gov.pl

Pomocne przy przygotowywaniu wniosków, czy konsultacji mogą być także niektóre regionalne instytucje zajmujące się wspieraniem przedsiębiorczości:

- Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
<http://www.warr.pl>
- Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
<http://www.tarr.org.pl>
- Lubelska Fundacja Rozwoju
<http://www.lfr.lublin.pl>

- Agencja Rozwoju Regionalnego SA (lubuskie)
www.region.zgora.pl
- Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
<http://www.larr.lodz.pl>
- Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
<http://www.marr.pl>
- Fundacja Małych i Średnich Przedsiębiorstw w Warszawie
<http://www.fund.org.pl>
- Fundacja Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych (opolskie)
<http://www.rif-opole.pl>
- Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
<http://www.rarr.rzeszow.pl>
- Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego
<http://www.pfrr.pl>
- Agencja Rozwoju Pomorza SA
www.arp.gda.pl
- Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
<http://www.garr.pl>
- Staropolska Izba Przemysłowo-Handlowa (świętokrzyskie)
<http://www.siph.com.pl>
- Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie
<http://www.wmarr.olsztyn.pl>
- Wielkopolska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości Sp. z o.o.
<http://www.warp.org.pl>
- Zachodniopomorska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A
<http://www.zarr.com.pl>

oraz strony urzędów marszałkowskich poszczególnych województw.

Poza stronami internetowymi warto także korzystać z pomocy

- Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich

W całej Polsce działa ich 75, głównie w miastach wojewódzkich, a także w niektórych miastach powiatowych. Kwestie związane z tym, czy projekt ma szansę otrzymać wsparcie, konsultację w trakcie przygotowywania wniosku i pomoc przy rozliczaniu można otrzymać osobiście i zdalnie: mailowo lub telefonicznie. Osoby, które mieszkają daleko od Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich, będą miały szansę skorzystać z pomocy Mobilnych Punktów Informacyjnych. Wszelkie informacje na temat punktów znajdują się na stronie funduszy europejskich.

11. ZAŁĄCZNIKI

POLSKIE AKTY PRAWNE

- Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 21 sierpnia 2015 r. w sprawie udzielania pomocy publicznej i pomocy de minimis na cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki oraz cyfrowe udostępnianie zasobów kultury w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 sierpnia 2015 r. w sprawie udzielania pomocy na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 13 lipca 2015 r. w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej w ramach osi I Przedsiębiorcza Polska Wschodnia, Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 10 lipca 2015 r. w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy finansowej na inwestycje typu centra badawczo-rozwojowe przedsiębiorców w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 5 sierpnia 2015 r. w sprawie udzielania pomocy inwestycyjnej na infrastrukturę lokalną w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 21 lipca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy na badania podstawowe, badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe oraz studia wykonalności w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z 2 lipca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy de minimis oraz pomocy publicznej w ramach programów operacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie udzielania pomocy de minimis w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2014-2020
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie dokonywania z Funduszu Pracy refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania środków na podjęcie działalności

gospodarczej

- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie organizowania prac interwencyjnych i robót publicznych oraz jednorazowej refundacji kosztów z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lutego 2015 r. w sprawie warunków i trybu udzielania pomocy publicznej i pomocy de minimis za pośrednictwem Narodowego Centrum Badań i Rozwoju
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U.2004 nr 173, poz. 1807

AKTY PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006
- Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu wraz z załącznikami
- Rozporządzenie Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT)
- Rozporządzenie Parlamentu i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku w sprawie EFRR i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW oraz EFMiR
- Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 821/2014 z dnia 28 lipca 2014 roku ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu

Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1300/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1084/2006
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”
- Strategia „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu gospodarczego
- Zalecenie Komisji z dnia 6 maja 2003 r. dotyczące definicji przedsiębiorstw mikro, małych i średnich

WYTYCZNE

- Wytyczne programowe w zakresie wyboru projektów w ramach Regionalnego Programu Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
- Wytyczne programowe w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Regionalnego Programu Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Programu Inteligentny Rozwój
- Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w Programie Polska Wschodnia 2014-2020
- Wytyczne dla Krajowego Kontrolera w programach Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020 - projekt
- Wytyczne Instytucji Zarządzającej Wielkopolskim Regionalnym Programem Operacyjnym na lata 2014-2020 w sprawie zasad rozliczania projektów realizowanych w ramach osi priorytetowych 1, 2, 3, 4, 5 i 9
- Wytyczne w zakresie zagadnień związanych z przygotowaniem projektów inwestycyjnych, w tym projektów generujących dochód i projektów hybrydowych na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 - projekt
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie sposobu korygowania i odzyskiwania nieprawidłowych wydatków oraz raportowania nieprawidłowości w ramach programów operacyjnych polityki spójności na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze zdrowia na lata 2014-2020 - projekt
- Wytyczne w zakresie kontroli dla Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój

2014-2020

- Wytyczne w zakresie kontroli dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 - projekt
- Projekt wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Programu Inteligentny Rozwój 2014-2020
- Zasady wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020
- Projekt Wytycznych w zakresie dokumentowania postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć współfinansowanych z krajowych lub regionalnych programów operacyjnych
- Podręcznik kwalifikowania wydatków objętych dofinansowaniem w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego
- Wytyczne w zakresie dofinansowania z programów operacyjnych podmiotów realizujących obowiązek świadczenia usług publicznych w transporcie zbiorowym - projekt
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020
- Projekt Wytycznych w zakresie postępowania z podejrzeniami nadużyć finansowych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
- Wytyczne Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie kontroli realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie sprawozdawczości na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn
- Wytyczne w zakresie informacji i promocji programów operacyjnych polityki spójności na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020
- Projekt Wytycznych w zakresie reguł dofinansowania z programów operacyjnych podmiotów realizujących obowiązek świadczenia usług w ogólnym interesie gospodarczym w ramach zadań własnych samorządu gminy w gospodarce odpadami
- Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020 z dnia 10 kwietnia 2015 roku
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze przystosowania przedsiębiorców i pracowników do zmian na lata 2014-2020

- Wytyczne w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2014 - 2020
- Wytyczne w zakresie trybów wyboru projektów na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie warunków certyfikacji oraz przygotowania prognoz wniosków o płatność do Komisji Europejskiej w ramach programów operacyjnych na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie gromadzenia i przekazywania danych w postaci elektronicznej na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie wykorzystania środków pomocy technicznej na lata 2014-2020
- Projekt Wytycznych w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie procesu desygnacji na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie realizacji projektów finansowanych ze środków Funduszu Pracy w ramach programów operacyjnych współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie szczegółowego opisu osi priorytetowych krajowych i regionalnych programów operacyjnych na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie komitetów monitorujących na lata 2014-2020
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020
- Podręcznik wnioskodawcy i beneficjenta programów polityki spójności 2014-2020 w zakresie informacji i promocji.

Wybrana użyteczna LITERATURA I PUBLICYSTYKA

1. Borkowski T., M. Marcinkowski, Społeczno-psychologiczne uwarunkowania wprowadzenia innowacji w przedsiębiorstwie, w: Rola polskiej nauki we wzroście innowacyjności gospodarki, red. E. Okoń- Horodyńska, PTE, Warszawa 2004,
2. Cichorska J., Finansowe bariery rozwoju innowacyjności mikroprzedsiębiorstw w Polsce, [w:] Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw, („Zeszyty Naukowe nr 588, Ekonomiczne Problemy Usług” nr 51), red. A. Bielawska, T. Łuczka, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2010, s. 257 – 265.
3. Definicja przedsiębiorstwa, tryb dostępu: ec.europa.eu/enterprise/policies/sme
4. Dominiak P., J. Wasilczuk, N. Daszkiewicz, K. Zięba, A. Sobiechowska – Ziegert, Raport 2010 - Sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw na Pomorzu w warunkach pogorszenia koniunktury, Raport z badania MŚP w ramach Pomorskiego Obserwatorium Gospodarczego III, Agencja Rozwoju Pomorza, Szczecin 2010,
5. Drucker F., Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1992,

6. Encyklopedia Zarządzania, [www. mfiles.pl](http://www.mfiles.pl)
7. Fundusze unijne na lata 2014-2020 – przewodnik dla przedsiębiorców, KMPG, tryb dostępu: <https://www.kpmg.com/PL/pl/tematy-i-zespoły/Documents/Innowacje/Wsparcie-ze-zrodel-publicznych-przewodnik-dla-przedsiębiorców-web-secured.pdf>
8. Gajewski Ł., Przeciwno planistycznemu pojmowaniu innowacyjności, Instytut Misesa, www.mises.pl
9. Howe J. (June 2006). „The Rise of Crowdsourcing”. Wired. <http://www.wired.com/wired/archive/14.06/crowds.html>
10. Informator Konsultanta PK, Zapewnienie odpowiednich kompetencji konsultantów Punktów Konsultacyjnych Krajowego Systemu Usług (PK KSU), Szkolenie i działania pomocnicze, tryb dostępu: http://www.seipa.edu.pl/s/p/artykuly/92/929/elastyczne_formy_zatrudnienia%20PARP.pdf
11. Innowacyjna Firma. Teoria Innowacji, www.pi.gov.pl
12. Knap-Stefaniuk A., Innowacje a konkurencyjność przedsiębiorstw, www.wsz-pou.edu.pl
13. Kozłowski J., Wiedza na potrzeby polityki naukowej i innowacyjnej – badania naukowe, analizy, scoreboardy. Zmiana charakteru innowacji, [w:] Świt innowacyjnego społeczeństwa. Trendy na najbliższe lata, PARP, Warszawa 2013
14. Moroń E., T. Piekot, G. Zarzeczny, M. Maciarz, Prosto o konkursach Funduszy Europejskich. Poradnik efektywnego pisania, https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/6287/Prosto_o_konkursach_FE_poradnik.pdf
15. MSP Lider, Przedsiębiorstwa MSP, Portal Małych i Średnich Przedsiębiorstw, www.msp.abkgrupa.pl
16. Nowa Definicja MSP. Poradnik dla użytkowników i wzór oświadczenia, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), Warszawa 2006
17. Nowa definicja przedsiębiorstwa, ec.europa.eu
18. Oficjalna strona internetowa Działu Funduszy Strukturalnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, www.fundusze.uj.edu.pl
19. Oficjalna strona internetowa Komisji Europejskiej, www.ec.europa.eu
20. Oficjalna strona internetowa Ministerstwa Gospodarki RP, www.mg.gov.pl
21. Oficjalna strona internetowa Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, www.mir.gov.pl
22. Oficjalna strona internetowa Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, www.parp.pl
23. Oficjalna strona internetowa Portalu Europatomy: www.europatomy.eu/finalisci
24. Oficjalna strona internetowa Portalu Informacyjnego Głównego Urzędu Statystycznego RP, www.stat.gov.pl
25. Oficjalna strona internetowa Portalu Innowacji, www.pi.gov.pl
26. Oficjalna strona internetowa Systemu Obsługi Wniosków Aplikacyjnych, www.sowa.efs.gov.pl – zakładka Aktualności
27. Oficjalna strona internetowa Unii Europejskiej, www.europa.eu

28. Oficjalna strona internetowa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi; www.minrol.gov.pl
29. Oficjalna strona Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa; www.armir.gov.pl
30. Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012, pod red. G. Bąkowskiego, M. Mażewskiej, Warszawa 2012, tryb dostępu: www.pi.gov.pl/PARPFFiles/file/OIB/publikacje/20121019_raportOliP.pdf
31. Otwarta vs zamknięta innowacja, w: Otwarta Innowacja.org. Czasopismo innowacyjnych firm, pomysłów, działów B+R, Inwestorów 2012, nr 1, www.otwarta-innowacja.org
32. Pangsy-Kania S., Polityka innowacyjna państwa a narodowe strategie konkurencyjnego rozwoju, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007,
33. Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji, OECD/Eurostat/MNiSW, Warszawa 2008,
34. Podręcznik wnioskodawcy i beneficjenta programów polityki spójności 2014-2020 w zakresie informacji i promocji, http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/6301/9_07_2015_Podrecznik_wnioskodawcy_i_beneficjenta_info_promo.pdf
35. Pomykalski A., Innowacje, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2001
36. Portal Funduszy Europejskich Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, www.funduszeuropejskie.gov.pl
37. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, <http://www.pois.gov.pl/>
38. Program Operacyjny Inteligentny Rozwój, <http://www.poir.gov.pl/>
39. Program Operacyjny Polska Wschodnia, <https://www.polskawschodnia.gov.pl/>
40. Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój, <https://www.power.gov.pl/>
41. Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa, https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/881/Umowa_Partnersstwa_pl.pdf
42. Przedsiębiorstwo i Przemysł. Definicja MŚP, www.europa.eu.int
43. Terwiesch C., K. Ulrich, Innovation Tournaments. Creating and selecting Exceptional Opportunities, Harvard Business Press, Boston 2009
44. Zięba M., P. Oster, Innowacyjność w małych i średnich przedsiębiorstwach; „e-mentor” nr 3 (40)
45. Żołąński A., Znaczenie kapitału społecznego w procesach zarządzania innowacjami w Raport o innowacyjności gospodarki Polski w 2011 roku, T.Baczko – red., INE PAN, Warszawa 2012
46. Żołąński A., User-Driven Innovation w MŚP- analiza wybranych polskich studiów przypadku w Raport o innowacyjności gospodarki Polski w 2009 roku, T.Baczko – red. INE PAN, Warszawa 2010
47. Żołąński A., Przegląd wybranych programów wspierających powstawanie i rozwój struktur klastrowych, w System wspierania gron przedsiębiorczości, M.Górzyński – red., Studia Europejskie, 6/2006, Instytut Gospodarki, WSIiZ, Rzeszów 2006

Notatki

A series of horizontal dotted lines for taking notes, spanning the width of the page.

Notatki

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

Notatki

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

Notatki

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

Notatki

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

Notatki

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

Notatki

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

**„MŚP i fundusze Unii Europejskiej”
PRZEWODNIK BENEFICJENTA
PO PROGRAMACH OPERACYJNYCH
W PERSPEKTYWIE FINANSOWEJ 2014-2020**

**NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI**
dla rozwoju Polski

**MINISTERSTWO
INFRASTRUKTURY
I ROZWOJU**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO**

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

www.funduszejakietoproste.pl